

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

DPTO. DE GEOGRAFÍA E HISTORIA

C.P.I. PLURILINGÜE O CRUCE (CERCEDA)

CURSO 2020-2021

ÍNDICE

1. O modelo de programación didáctica.....	5
2. Introducción e contextualización.....	6
3. As competencias chave do currículo.....	7
4. Obxectivos curriculares da Educación Secundaria.....	9
5. Metodoloxía. Orientacións didácticas	11
6. Materiais e recursos didácticos.....	15
7. Medidas de atención á diversidade.....	16
8. Avaliación do alumnado	22
8.1. Principios xerais da avaliación.....	22
8.2. Procedementos e instrumentos de avaliación.....	23
8.3. Criterios de avaliación e cualificación.....	24
8.4. Recuperación da materia pendente.....	25
9. Metodoloxía de traballo no caso de ensino a distancia.....	26
9.1. No caso dunha aula confinada ou en cuarentena.....	26
9.2. No caso dun alumno ou alumna en cuarentena.....	27
10. 1º ESO.....	29
10.1. Temporalización das unidades didácticas.....	29

10.2. Unidades didácticas de 1º ESO.....	30
10.3. Criterios de cualificación.....	42
11. 2º ESO.....	44
11.1. Temporalización das unidades didácticas.....	44
11.2. Unidades didácticas de 2º ESO.....	44
11.3. Criterios de cualificación.....	56
12. 3º ESO.....	58
12.1. Temporalización das unidades didácticas.....	58
12.2. Unidades didácticas de 3º ESO.....	59
12.3. Criterios de cualificación.....	76
13. 4º ESO.....	78
13.1. Temporalización das unidades didácticas.....	78
13.2. Unidades didácticas de 4º ESO.....	78
13.3. Criterios de cualificación.....	99
14. Cultura Clásica en 3º ESO.....	101
14.1. Temporalización das unidades didácticas.....	101
14.2. Unidades didácticas de Cultura Clásica.....	101
14.3. Criterios de cualificación.....	111

15. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e práctica docente.....	112
---	-----

1-O MODELO DE PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

O presente documento contén as Programacións Didácticas da área de Xeografía e Historia na Educación Secundaria Obrigatoria e a materia de Cultura Clásica en 3º ESO.

O modelo de programación pretende ser unha ferramenta que facilite aos profesores as seguintes tarefas:

- Planificar o seu traballo de forma eficaz.
- Reflexionar sobre o proceso de aprendizaxe dos alumnos.
- Establecer pautas claras para a avaliación.

2- INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

O coñecemento da sociedade, a súa organización e o seu funcionamento ao longo do tempo, é esencial para poder entender o mundo actual. Coñecer o espazo onde se desenvolven as sociedades, os recursos naturais e o uso que se lles deu achéganos datos sobre o pasado e permítenos anticipar algúns dos problemas do futuro.

As disciplinas de Xeografía e Historia son dous importantes eixes vertebradores para o coñecemento da sociedade, xa que abranguen a realidade humana e social desde unha perspectiva global e integradora, e ofrecen unha maior capacidade para a estruturación dos feitos sociais. Malia isto, a sociedade actual, cada vez máis complexa, require a intervención doutras disciplinas como a economía, a socioloxía, a ecoloxía ou a historia da arte, que achegan análises diferentes e complementarias, para a mellor comprensión da realidade social.

Esta **Programación anual do Departamento de Xeografía e Historia do C.P.I. Plurilingüe O Cruce (Cereda, A Coruña) para o curso 2020-2021**, recolle as Programacións Didácticas para as materias de Xeografía e Historia nos catro cursos de E.S.O, materias troncais obrigatorias, e para a materia de Cultura Clásica, materia optativa en 3º curso de E.S.O. A dispoñibilidade horaria para desenvolver esta programación é de 3 horas semanais para a materia de Xeografía e Historia, e 2 horas semanais para a materia de Cultura Clásica. Con esta Programación pretendemos conseguir que o alumnado acade as capacidades establecidas na Lei Orgánica 8/2013, de 9 de Decembro, para a Mellora da Calidade Educativa (LOMCE), e no Decreto 86/2015, de 25 de Xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade autónoma de Galicia; partindo do nivel co que o noso alumnado chega a nós e apoiándonos nos principios metodolóxicos que promovan tanto a súa participación activa como a adquisición significativa dos coñecementos necesarios para a súa promoción a niveis superiores.

3- AS COMPETENCIAS CHAVE DO CURRÍCULO

Segundo a denominación das competencias chave definidas pola Unión Europea, considérase que “as competencias chave son aquelas que todas as persoas precisan para a súa realización e desenvolvemento persoal, así como para a cidadanía activa, a inclusión social e o emprego”. Identifícanse sete competencias chave esenciais para o benestar das sociedades europeas, o crecemento económico e a innovación, e descríbense os coñecementos, as capacidades e as actitudes esenciais vinculadas a cada unha de elas.

As competencias clave do currículo son as seguintes:

- Comunicación lingüística (CCL).
- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).
- Competencia dixital (CD).
- Aprender a aprender (CAA).
- Competencias sociais e cívicas (CSC).
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).
- Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A achega da materia de Xeografía e Historia ao desenvolvemento das competencias chave é moi salientable. Deste xeito, poderíamos dicir que a través da materia se desenvolven competencias que na práctica funcionan como propias (as competencias sociais e cívicas, en relación con contidos propios tanto de Historia como de Xeografía, e a competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, en Xeografía); a competencia de conciencia e expresións culturais ten unha presenza destacada pola relación que o estudo das manifestacións artísticas e a evolución do pensamento e da cultura teñen na historia, e de maneira específica na historia da arte. A importancia que a materia ten para o desenvolvemento da competencia de sentido da iniciativa e espírito emprendedor evidénciase na dimensión conceptual desa competencia posta en relación con coñecementos de xeografía e historia económicas, pero tamén na dimensión máis procedemental dela.

O desenvolvemento das competencias de comunicación lingüística e dixital, e de aprender a aprender, impregnan todo o currículo de Xeografía e Historia, pois presentan unha dimensión instrumental que nos obriga a telas presentes ao longo dos catro cursos de ESO.

4- OBXECTIVOS CURRICULARES DA EDUCACIÓN SECUNDARIA

A Educación Secundaria Obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
- m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
- ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.
- o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófono.

5- METODOLOXÍA. ORIENTACIÓNS DIDÁCTICAS

O enfoque competencial das materias da educación secundaria e o obxectivo de mellora da capacidade comunicativa do alumnado determinan a adopción dun conxunto de estratexias metodolóxicas acorde cunha proposta innovadora para abordar o ensino-aprendizaxe nas aulas.

Enfoque comunicativo e funcional

Un dos obxectivos da materia de Xeografía e Historia é que os alumnos desenvolvan e melloren a súa competencia comunicativa, e sexan quen de interactuar con éxito en todos os ámbitos da súa vida: persoal, académico, social, e no futuro, no ámbito profesional. Con este fin cobra especial preeminencia o desenvolvemento da lingua oral e da comprensión e expresión escritas.

No que se refire á comunicación oral apreciamos que esta se vincula á vida cotiá e persoal (familia, charlas de amigos, conversacións con compañeiros...) e a un tipo de linguaxe informal, redundante e sumamente expresiva, no ámbito académico, ademais das explicacións do profesor e as exposicións dos alumnos, o oral serve como fonte de información, e como sistema de comunicación e negociación, especialmente nos traballos en grupo. A comunicación oral presenta unha especial atención en todo o proxecto, pois a práctica oral, asociada singularmente á presentación de tarefas e traballos de clase é unha constante en todas as unidades.

No relativo á comunicación escrita, faise especial fincapé na lectura sobre todo de textos expositivos, os máis habituais na vida académica. Neste curso tamén se lle concede especial importancia á lectura dixital, unha realidade que implica o despregamento de competencias lectoras diferentes ás que esixe o libro impreso ou facsímile (e-book, PDF e formatos similares). A lectura dos novos xéneros dixitais como o blog, as wikis, os foros e as redes sociais prodúcese a saltos, de xeito fragmentado, cun protagonismo extraordinario do lector, que non só interpreta o texto senón que é o creador do itinerario de lectura apoiándose no hipertexto fronte á linealidade da lectura tradicional.

En canto á expresión, traballaranse producións orais e escritas dos alumnos paralelamente á adquisición dos contidos e as habilidades propias da área. En todas as unidades didácticas do curso proponse que os alumnos garden as producións escritas no seu portafolio, o que lle permitirá prestar unha atención especial á presentación e expresión escrita destes traballos. Igualmente, propónselles aos alumnos que realicen exposicións orais e escritas a partir dos traballos realizados.

Aprendizaxe por tarefas e traballo colaborativo

É aconsellable desde diversos puntos de vista optar por metodoloxías activas de aprendizaxe nas que os alumnos e as alumnas son os axentes e protagonistas da comunicación e recoñecen na realización das actividades e tarefas unha relación coas súas propias necesidades comunicativas e unha aplicación directa aos diferentes ámbitos da súa vida persoal, académica e social.

Na actualidade, a forma colaborativa de traballo é unha demanda do mundo laboral polas condicións nas que este se leva a cabo: unha sociedade globalizada e con sólidas tecnoloxías da comunicación. No ámbito educativo, este tipo de traballo significa:

- Un determinado tipo de organización da aula, para propiciar o espazo para a discusión, o debate, e a toma de decisións. Isto non supón que o traballo deba realizarse sempre na aula, pois os novos medios de comunicación permiten a conexión sincrónica e a coordinación sen necesidade da presenza física.
- Unha concepción da aprendizaxe como construción conxunta do coñecemento. Ao promover o intercambio de ideas, a comunicación precisa, a actuación coordinada e o control mutuo, o traballo en colaboración conduce á aprendizaxe significativa, que se alcanza polo esforzo común. É cada individuo quen aprende, pero o que se aprende foi elaborado por todos os membros do equipo. De aí a necesidade de promover un comportamento ético no que se achegan ao grupo os propios coñecementos e se respecta o achegado polos demais. Neste sentido, este tipo de aprendizaxe é o marco idóneo para a aplicación dos principios de autoavaliación, avaliación entre iguais e coavaliación.
- Unha metodoloxía que lle concede ao alumno autonomía para aprender, e converte o docente en guía e titor do proceso. Cada estudante é suxeito da súa propia aprendizaxe, e á vez mestre e discípulo dentro do grupo. Este intercambio constante de papeis promove a interrelación persoal favorecendo en desenvolvemento de competencias sociais e a integración no grupo. O profesor deixa a función de transmisor de coñecementos e convértese en mediador e facilitador da súa adquisición.

As tarefas deseñadas en cada unidade son abertas, para fomentar a creatividade individual e do grupo, e están claramente estruturadas e delimitadas, para non dificultar a comprensión. Nelas especificase con claridade o resultado que se pretende alcanzar -o obxectivo que persegue a tarefa é coñecido desde o comezo de cada unidade- e establécense con claridade as vías para lograr o resultado final en cada unha das fases: inspiración, realización e

publicación.

Neste curso escolar, debido ás medidas sanitarias derivadas da situación de pandemia actual, limitarase o traballo en grupos para evitar situacións de risco.

Fomento da creatividade, do pensamento estratéxico e do pensamento crítico

A metodoloxía por tarefas esixe a posta en marcha de procesos cognitivos complexos e a combinación de distintas habilidades e destrezas que favorecen o fomento da creatividade e a atención á diversidade de capacidades (intelixencias múltiples).

A globalización e mais o cambio constante característicos do mundo actual esixen individuos capaces de actuaren de xeito estratéxico, é dicir, coa competencia necesaria para adaptarse a situacións novas, tomar decisións pertinentes e manter unha actitude constante de aprendizaxe. Ser estratéxico implica:

- Analizar e avaliar novas situacións.
- Recoñecer as metas que se queren alcanzar.
- Tomar decisións e corrixir a súa aplicación en caso de que sexa necesario.
- Ter conciencia do que se sabe e de como e cando aplicalo.

O pensamento estratéxico baséase no "saber" e no "saber facer" e non se pode desenvolver nin teoricamente nin por medio de actividades que impliquen simplemente a comprobación de coñecementos. Para adestralo cómpre deseñar actividades nas que o alumnado deba desprezar a súa capacidade de actuación, de reflexión e de creación. Deseñáronse actividades abertas (non teñen resposta única), globais (requiren integrar coñecementos de orixe diversa) e novidosas para o alumnado (non mera reprodución doutras xa realizadas). Como en calquera outra produción, a resolución deste tipo de actividades require a revisión do procedemento que se levou a cabo facilitando a reflexión sobre a propia aprendizaxe (metaaprendizaxe).

Pensar críticamente consiste en adoptar unha actitude intelectual de análise de obxectos e informacións de calquera natureza para comprendelos e emitir un xuízo acerca da súa validez, adecuación, congruencia, verdade,... Daquela, non se trata de adherirse ou rexeitar unha determinada valoración, senón de examinar os distintos aspectos da realidade, "tomando distancia" e desde diferentes perspectivas. Como se trata dunha actitude intelectual, o pensamento crítico só se pode formar promovendo a súa aplicación a situacións diversas, automatizándoo ata constituílo en hábito.

Integración das Tecnoloxías da Información e a Comunicación

Desde o punto de vista práctico, as TIC son soporte para determinados contidos (multimedia) e facilitan ferramentas para a construción do coñecemento, especialmente nas actividades de busca de información e para a realización de tarefas complexas.

Por outra banda, as actividades que integran as TIC teñen, en ocasións, un compoñente lúdico moi adecuado para conseguir a motivación na aula. Con todo, o uso que os adolescentes fan delas está relacionado fundamentalmente coas súas necesidades de comunicación persoal e a súa utilización no ámbito académico o que debe ser obxecto dun proceso de ensino-aprendizaxe como o que se produce noutras facetas do proceso educativo, especialmente no que se refire aos riscos inherentes a estas novas formas de comunicación.

Procurarase impulsar o emprego das novas tecnoloxías, especialmente de Internet, como activo instrumento de busca e traballo. Iniciarase ao alumnado nas técnicas de busca, así como o emprego de webquest, blogs, e a consulta de páxinas Web previamente referenciadas e recomendadas polo profesor.

Basicamente, atenderase ós seguintes aspectos:

- a.- Iniciación as técnicas de búsqueda en Internet.
- b.- Busca de información e de recursos sobre a materia en Internet seguindo as indicacións e guías do profesor.
- c.- Exposición de presentacións en “powerpoints” na aula.

6- MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Libro de texto: O alumnado dispón do libro en versión dixital EDIXGAL nos cursos de 1º e 2º de ESO, que incorpora un conxunto de contidos dixitais para ser traballados durante o desenvolvemento de cada unidade didáctica consonte a planificación docente, e en 3º ESO, 4º ESO e Cultura Clásica usan libro de texto da editorial Santillana.

O libro de texto non será a única ferramenta de traballo, o profesor tamén aportará ao longo do curso, distintos tipos de materiais didácticos (sempre acordes co currículo establecido), como presentacións, mapas históricos, textos, visionado de fragmentos de películas, fotografías e documentais, fichas de ampliación e consolidación do aprendido, fichas de reforzo...

7- MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

As aulas son un reflexo da diversidade da sociedade actual e das diferenzas propias dos individuos que integran os distintos colectivos. O recoñecemento da diversidade nas habilidades e expectativas dos alumnos e das alumnas constitúe un principio fundamental que debe rexer a acción educativa no ensino básico, cuxa finalidade é asegurar a igualdade de oportunidades de todos os alumnos ante a educación, e poñer os medios para evitar o fracaso escolar e o risco de abandono do sistema educativo.

A atención á diversidade enténdese como o conxunto de actuacións educativas dirixidas a dar resposta ás diferentes capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións sociais, culturais, lingüísticas e de saúde do alumnado. Estas medidas oriéntanse a alcanzar os obxectivos e as competencias establecidas para a ESO e réxense polos principios de calidade, equidade e igualdade de oportunidades, normalización, integración e inclusión escolar, igualdade entre mulleres e homes, non-discriminación, flexibilidade, accesibilidade e deseño universal, e cooperación da comunidade educativa.

As medidas de atención á diversidade concrétnanse nos seguintes elementos:

- De ser necesario, nas distintas unidades didácticas ofreceranse **materiais concretos de apoio educativo**.
- A **atención ás diferenzas individuais** en canto a motivacións, intereses, capacidades e estilos de aprendizaxe está contemplada na combinación de metodoloxías e fíos condutores das unidades didácticas, vinculados ao desenvolvemento emocional do alumno e á súa integración no grupo; na diversidade de agrupamentos e tarefas propostos; na combinación de linguaxes e soportes, na articulación de distintos itinerarios... elementos todos eles orientados a satisfaceren as esixencias de aprendizaxe de cada alumno e a permitir o seu desenvolvemento individual.
- Para atender os **diferentes ritmos de aprendizaxe**, hai fichas específicas de reforzo e ampliación destinados a melloraren as posibilidades de alcanzar os obxectivos educacionais nesta etapa.

As medidas de atención á diversidade deben atender ao principio de **inclusión educativa**, que supón recoñecer a lexitimidade das diferenzas de todas as persoas, asumíndoas como un valor que enriquece o contexto educativo.

A educación inclusiva é aquela que adapta os sistemas e estruturas da escola e dos proxectos educativos para satisfacer as necesidades dos alumnos con necesidades especiais de apoio educativo. Este principio parte da premisa de que todos os estudantes, calquera que for a súa condición particular, poden aprender sempre e cando o seu contorno educativo ofrezca condicións necesarias de acceso e outorgue experiencias de aprendizaxe significativas para todos.

Para atender as necesidades dos alumnos con necesidades de apoio educativo realizaranse, de ser o caso, adaptacións curriculares significativas das unidades didácticas de Xeografía e Historia.

Segundo a información que nos deu o departamento de Orientación a inicio de curso temos que ter en conta que:

- En 1º ESO hai un alumno diagnosticado con Altas Capacidades e, ademais, haberá que valorar se lle hai que realizar unha adaptación curricular significativa a dous alumnos.
- En 2º ESO hai un alumno con TEL, dous alumnos con TDAH, un alumno con TDA e un alumnos diagnosticado con Altas Capacidades.
- En 3º ESO hai un alumno con TDAH e dislexia.
- En 4º ESO hai un alumno con dislexia e outro con TDAH.

Actuacións na clase de Xeografía e Historia para o alumnado con dislexia

Adaptacións na aula para as dificultades coa lectura:

Materiais:

- Textos impresos con letras grandes
- Para exames escritos instrucións simplificadas con palabras clave para as ideas máis importantes
- Marcar as páxinas dos libros con tiras de cores para seguir a lectura

Para as técnicas de ensinanza:

- Instrucións paso a paso tanto orais como escritas
- Consistencia nas rutinas diarias
- Ensinanza en pequeno grupo
- Revisión diaria de destrezas
- Ensinanza previa de conceptos novos e importantes
- Esquemas facilitadores dos temas

Para traballos en clase e avaliación:

- Dar tempo adicional para a lectura e a escritura
- Diferentes opcións para que poidan responder: exames tipo test, espazos grandes para escribir...
- Dar exemplos de como empezar a escribir unha resposta

Plan de intervención co alumnado con TDAH

Pautas e estratexias para mellorar a atención:

- Estar sentado cerca da mesa do profesor
- Debe evitarse as proximidades das portas, ventás ou compañeiros que o distraian
- Na mesa do alumno só deben estar os materiais indispensables para o traballo que estea a realizar

Antes de realizar actividades:

- Preparar aos alumnos para as leccións e actividades que se van a levar a cabo, explicando a orde na que se vai desenrolar ao longo do día
- Revisar leccións anteriores, explicando os temas con máis dificultades
- Proporcionar materiais de apoio
- Supervisar frecuentemente a realización, para reforzar positivamente
- Utilizar materiais audiovisuais: vídeo, proxector, audio...
- Conseguir a valoración de algún compañeiro “responsable” para que lle axude a comprender e a realizar as tarefas
- Utilizar reforzos positivos para motivar: eloxios privados e públicos

Exames e probas escritas:

- Preparar os datos do exame con antelación suficiente
- Comprobar que anota na axenda as datas
- Informar se é preciso as familias das datas
- Reducir o número de preguntas por folla no exame
- Complementar os exames escritos de forma oral cando se observa que están incompletos
- Deixar máis tempo para os exames
- Deixar suficiente espazo entra as preguntas
- Informar de canto tempo ten para a proba
- Supervisar que responde a todas as preguntas
- Recordarlle que repase as súas respostas antes de terminar o exame

- Utilización da axenda, supervisada pola familia e a docente
- Escribir diariamente as tarefas que leva para casa
- Usarase para reforzar e eloxiar o bo rendemento e actitude

Para mellorar e controlar a conduta:

- Reforzo positivo de condutas adecuadas
- Evitar recriminacións verbais, corrixir en privado e felicitar en público
- Permitir momentos de descanso, como levantarse, borrar o encerado, facer fotocopias...

Plan de intervención co alumnado con TEL

Materiais:

- Traballar con esquemas visuais, mapas conceptuais e presentacións.
- Para exames escritos instrucións simplificadas con palabras clave para as ideas máis importantes

Para as técnicas de ensinanza:

- Falar despacio ao alumnado e con frases sinxelas.
- Evitar as preguntas pechadas de sí ou non en clase.
- Fragmentar as instrucións, non moitas á vez
- Evitar corrixir diante do grupo.
- Favorecer a reflexión sobre a tarefa.

- Dar tempo adicional para a lectura.

Para traballos en clase e avaliación:

- Dar tempo adicional para a lectura e a escritura
- Diferentes opcións para que poidan responder: exames tipo test, espazos grandes para escribir...

8- AVALIACIÓN DO ALUMNADO

8.1- PRINCIPIOS XERAIS DA AVALIACIÓN

A normativa vixente sinala que a avaliación dos procesos de aprendizaxe do alumnado en todas as materias da educación secundaria obrigatoria debe rexerse polos principios de avaliación continua, formativa e reguladora, e integradora das distintas áreas do currículo:

- **Continua**, para garantir a adquisición das competencias imprescindibles, que permita establecer medidas de reforzo ou ampliación en calquera momento do curso cando o progreso dun alumno ou alumna así o aconselle. A avaliación continua implica a observación sistemática da actuación do alumnado, o seguimento e rexistro da actividade diaria nos cadernos e traballos de clase, e a realización de distintos tipos de probas tanto orais coma escritas para constatar en momentos puntuais do curso o grao de adquisición das competencias esixidas.
- **Formativa e reguladora**, para mellorar o proceso de ensino-aprendizaxe, de maneira que os estudantes poidan obter rendemento académico e persoal do proceso avaliativo, e o profesorado poida adaptar convenientemente as estratexias de ensino-aprendizaxe, tanto a nivel individual coma de grupo de clase.
- **Integradora**, para a consecución dos obxectivos e as competencias correspondentes, tendo en conta todas as materias, aínda que sen impedir a realización da avaliación diferenciada de cada materia, atendendo aos seus criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe avaliábeis.

Ademais, a LOMCE manifesta que se realizarán avaliacións externas de fin de etapa con carácter formativo e de diagnóstico, homologables ás que se realizan no ámbito internacional (en especial ás da OCDE) e centradas no nivel de adquisición das competencias.

O enfoque competencial integra un coñecemento de base conceptual: conceptos, principios, teorías, datos e feitos (saber); un coñecemento relativo ás destrezas, referidas tanto á acción física observable coma á acción mental (saber facer); e un conxunto de actitudes e valores de grande influencia social e cultural (saber ser). Este enfoque supón que a avaliación final do curso deberá medir o grao de dominio das competencias, o que implica:

- A elección de estratexias e instrumentos para avaliar o alumnado consonte os seus **desempeños na resolución de problemas** que simulen contextos reais, mobilizando os seus coñecementos, destrezas e actitudes.

- A **integración da avaliación de competencias coa avaliación dos contidos**, na medida en que ser competente supón mobilizar os coñecementos e actitudes para dar resposta ás situacións formuladas, dotar de funcionalidade as aprendizaxes e aplicar o aprendido desde unha formulación integradora.
- Medir os niveis de desempeño das competencias a través de **indicadores de logro**, tales como as **rúbricas** ou escalas de avaliación, que deben incluír rangos que teñan en conta o principio de atención á diversidade.
- Utilizar **procedementos e ferramentas de avaliación** variados para facilitar a avaliación do alumnado como parte integral e de mellora do proceso de ensino e aprendizaxe.
- Incorporar estratexias que permitan a **participación do alumnado na avaliación** dos seus logros, como a autoavaliación, a avaliación entre iguais e a coavaliación.

Os referentes para a comprobación do grao de adquisición das competencias e o logro dos obxectivos da etapa nas avaliacións continua e final da materia de Xeografía e Historia serán os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe avaliáveis.

8.2- PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

Os instrumentos e procedementos de avaliación que empregaremos son os que seguen:

- **Revisión do caderno do alumnado.** Valorarase que o alumnado realice o traballo proposto nas sesións, profundando na realización das actividades.
- **Actividades individuais ou colectivas.** As actividades que se realizan na aula, de xeito individual ou cooperativo serán avaliadas a través da observación sistemática da profesora e a recollida ou revisión das tarefas realizadas polo alumnado.
- **Exposicións orais e debates.** As exposicións, debates e postas en común no grupo-clase tamén serán instrumentos de avaliación e obxectos da mesma a través das rúbricas correspondentes.

- Emprego de **rúbricas** para avaliar as actividades e probas escritas.
- **Diario de clase da docente.** Neste recollerase a información máis significativa das sesións co fin de tela en conta á hora de cualificar ao alumnado e tamén autoavaliar a actividade docente.
- **Probas escritas.** Consistirán en preguntas relacionadas cos contidos teóricos ou de interpretación de distintas fontes xeográficas e históricas.

8.3- CRITERIOS DE AVALIACIÓN E CUALIFICACIÓN

A avaliación deberá ser non só cuantitativa senón cualitativa, debe ter un matiz positivo, de xeito que máis que medir o que o alumno non aprendeu, se apreze o que este sabe ou vai asimilando ou mellorando. Debe valorar os coñecementos e tamén actitudes e procedementos.

A avaliación é continua, significando que debe de estar constituída tamén pola observación sistemática de todo tipo de labor e a actitude na clase. De ningún xeito pode quedar confinada a avaliación a un exercicio dado (ou exame típico). Por tanto canto máis numerosas sexan as probas, exercicios, traballos e observacións en xeral do alumno tanto menores son as posibilidades de avaliar incorrectamente.

Das incidencias de clase e actividades desenvolvidas levarase conta no Libro do Profesor, no que figurarán a asistencia a clase, a puntualidade, as notas acadadas nas diferentes probas escritas ou orais realizadas, etc.

Os criterios de cualificación de cada materia do departamento aparece desglosado nos apartados correspondentes desta Programación.

Requisitos mínimos para obter o aprobado:

En cada avaliación realizarase unha media tendo en conta as porcentaxes indicadas no apartado anterior. Para obter un aprobado é necesario obter un 5 ou máis en cada unha das avaliacións. No caso de que algún alumno non teña acadada esa nota, faráselle posteriormente unha proba escrita ou oral de recuperación de contidos da primeira e da segunda avaliación.

Ao final de Curso na proba final de xuño o alumnado que non acadara cualificación positiva nalgunha ou nalgunhas das avaliacións desenvolvidas ten a posibilidade de recuperalas.

A nota final do curso farase coa nota media das tres avaliacións, e, se fose o caso, das correspondentes recuperacións. Se non acadase ese obxectivo non se lle concedería o aprobado.

O referido nos apartados anteriores non se aplicará no exame de setembro, dado o seu carácter de proba única e extraordinaria. Polo tanto será necesario obter un 5 na proba obxectiva.

Se un alumno é sorprendido copiando ou utilizando algún método de axuda para o exame (chuleta, pinganillo...) retiráraselle o exame, que será cualificado cun 0. Do mesmo xeito, en caso de tarefas ou traballos de investigación, se se comproba que foron copiados, serán cualificados cun 0.

8.4- RECUPERACIÓN DA MATERIA PENDENTE

Tal e como establece o apartado 22.2 do Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro; aqueles alumnos e alumnas que, excepcionalmente, sexan promocionados de curso polo equipo docente con materias pendentes, deberán facelo cun plan personalizado de recuperación destas materias. O plan consiste na elaboración dun caderno de actividades que deberán entregar coa realización de dúas probas parciais. En caso de que non as superen deberán realizar unha proba final en maio.

9- METODOLOXÍA DE TRABALLO NO CASO DE ENSINO A DISTANCIA

Debido a situación de pandemia na que nos atopamos actualmente, é necesario concretar como sería a metodoloxía de traballo no caso en que se produza a cuarentena dunha clase ou dun alumno/a, seguindo as indicacións do Protocolo de adaptación ao contexto da COVID-19 nos centros de ensino non universitario de Galicia para o curso 2020-2021 (Versión 16-09-2020).

9.1- NO CASO DUNHA AULA CONFINADA OU EN CUARENTENA

Metodoloxía:

- Clase online a través de WebEx Cisco System ou outro sistema de videoconferencia que proporcione a Consellería de Educación.
- Vídeos coas presentacións dos contidos a través da aula virtual ou Edixgal.
- Entrega de tarefas a través da aula virtual ou de Edixgal.
- Explicacións e resolución de dúbidas a través de aplicacións de mensaxeira instantánea a través da aula virtual ou de Edixgal.

Materiais e recursos

- Aplicacións de uso didáctico de carácter telemático antes citadas.
- Apuntamentos propios e presentacións dos contidos.
- Tarefas confeccionadas para a entrega e corrección online.
- Vídeos explicativos de uso didáctico a través do portal web Youtube.
- Artigos ou páxinas web de interese histórico mediante enlaces web proporcionados ao alumnado mediante as aplicacións anteditas.
- Libro de texto

Avaliación:

- As probas, de non poder realizarse de xeito presencial e non poder ser aprazadas, realizaránse de forma telemática ben de forma escrita ou oral, sempre que se poida garantir a integridade das probas.
- Corrección e valoración das tarefas e traballos entregadas polo alumnado no prazo estipulado.
- Observación sistemática do seguimento que o alumnado fai da materia.
- De ser necesario, se non se pode garantir a realización de probas durante a cuarentena e tampouco se poden aprazar para realizalas de maneira presencial, modificaranse os criterios de cualificación de cada unha das materias.

9.2- NO CASO DUN ALUMNO/A EN CUARENTENA

Metodoloxía:

- Vídeos coas presentacións dos contidos a través da aula virtual ou Edixgal.
- Entrega de tarefas a través da aula virtual ou de Edixgal.
- Explicacións e resolución de dúbidas a través de aplicacións de mensaxeira instantánea a través da aula virtual ou de Edixgal.

Materiais e recursos

- Aplicacións de uso didáctico de carácter telemático antes citadas.
- Apuntamentos propios e presentacións dos contidos.
- Tarefas confeccionadas para a entrega e corrección online.
- Vídeos explicativos de uso didáctico a través do portal web Youtube.
- Artigos ou páxinas web de interese histórico mediante enlaces web proporcionados ao alumnado mediante as aplicacións anteditas.

- Libro de texto

Avaliación:

- Sempre que sexa posible, aprazaránse as probas para poder realizalas de xeito presencial. En caso de ser perxudicial para o/a alumno/a ese aprazamento, realizaránse de forma telemática ben de forma escrita ou oral, sempre que se poida garantir a integridade das probas.
- Corrección e valoración das tarefas e traballos entregadas polo alumnado no prazo estipulado.
- Observación sistemática do seguimento que o alumnado fai da materia.

10- 1º ESO

10.1- TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

1ª AVALIACIÓN	UNIDADE 1. A PREHISTORIA.
	UNIDADE 2. AS PRIMEIRAS CIVILIZACIÓNS.
	UNIDADE 3. A GRECIA ANTIGA.
2ª AVALIACIÓN	UNIDADE 4. A ROMA ANTIGA.
	UNIDADE 5. O PLANETA TERRA E A SÚA REPRESENTACIÓN.
	UNIDADE 6. O RELEVO.
3ª AVALIACIÓN	UNIDADE 7. A AUGA NA TERRA.
	UNIDADE 8. TEMPO E CLIMA.
	UNIDADE 9. NATUREZA E SOCIEDADE.

10.2- UNIDADES DIDÁCTICAS DE 1º ESO

UNIDADE 1. A PREHISTORIA

O contido da primeira unidade, A Prehistoria, aborda como, onde e cando xurdiron os primeiros seres humanos. Explica os cambios fisiolóxicos e os primeiros avances tecnolóxicos. Descríbense os elementos económicos, sociais, políticos, relixiosos e artísticos máis destacados desta época. Explica os cambios que levaron as sociedades humanas a abandonar o modo de vida do Paleolítico (cazadores nómades) e a converterse en produtores de alimentos sedentarios.

Ao longo da unidade, polo tanto, os alumnos comprenderán o proceso de hominización e a forma de vida dos primeiros grupos humanos, as súas condicións de vida e mais a aparición das primeiras manifestacións culturais. comprenderán as transformacións que se deron no paso do Paleolítico ao Neolítico e no paso do Neolítico á Idade dos Metais, desagregadas por niveis económicos, sociais, políticos e culturais.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as noicións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Evolución das especies e a hominización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Entender o proceso de hominización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Periodización da Prehistoria e a Idade Antiga. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Datar a Prehistoria e a Idade Antiga, e distinguir a escala temporal de etapas como estas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.1. Distingue etapas dentro da historia antiga. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Prehistoria e Idade Antiga: visión global. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e da Idade Antiga, para adquirir unha perspectiva global da súa evolución. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ c ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9.1. Paleolítico: etapas; características das formas de vida; cazadores colectores. ▪ B3.9.2. Neolítico: revolución agraria e expansión das sociedades humanas; sedentarismo; artesanía e comercio; organización social. ▪ B3.9.3. Prehistoria galega: megalitos e petróglifos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos en que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.2. Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Aparición dos ritos: restos materiais e artísticos; pintura e escultura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC

UNIDADE 2. AS PRIMEIRAS CIVILIZACIÓNS

O contido da Unidade 2, As primeiras civilizacións, aborda como, onde e cando xurdiron as primeiras civilizacións. Explica que condicións se deron nalgúns lugares para que as aldeas neolíticas chegasen a converterse en cidades, así como as características comúns de Mesopotamia e Exipto. Despois describe os trazos económicos, sociais, políticos, relixiosos e artísticos máis destacados de cada civilización en concreto.

Ao longo da unidade os alumnos comprenderán a forma de vida destes pobos, e como se organizaba a convivencia, ademais da súa arte e a súa relixión. Esta última, a relixión, é un factor fundamental da cultura exipcia. Esta non se entende se non se comprenden os demais aspectos.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Idade Antiga: primeiras civilizacións urbanas. Mesopotamia e Exipto. Sociedade, economía e política. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período, así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Idade Antiga: invención da escritura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Recoñecer a importancia da descuberta da escritura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.13. Idade Antiga: historia de Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.13. Explicar as etapas en que se divide a historia de Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.13.1. Interpreta un mapa cronolóxico-xeográfico da expansión exipcia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.13.2. Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.14. Idade Antiga: relixión exipcia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			<ul style="list-style-type: none"> XHB3.14.2. Realiza un mapa conceptual cos principais deuses do panteón exipcio. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCEC CAA
<ul style="list-style-type: none"> g h l 	<ul style="list-style-type: none"> B3.15. Idade Antiga: arte en Mesopotamia e Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.15. Localizar e describir algúns exemplos arquitectónicos de Exipto e de Mesopotamia. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.15.1. Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCEC CAA

UNIDADE 3. A GRECIA ANTIGA

O contido da Unidade 3, A antiga Grecia, aborda como, onde e cando xurdiu a civilización grega. Explica como foi evolucionando nas diferentes etapas e dedícalle especial atención á época clásica, da que se describen os trazos económicos, sociais, políticos, relixiosos e artísticos máis destacados.

Ao longo da unidade os alumnos coñecerán a forma de vida dos antigos gregos, as diferentes formas de organización política, a súa arte, a súa relixión e mais a mitoloxía.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> g l ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCEC
<ul style="list-style-type: none"> g l ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.2. Fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.2.3. Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ I 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.16. Mundo clásico. Grecia: as "polis" gregas e a súa expansión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.16. Coñecer os trazos principais das polis gregas e a transcendencia do concepto de democracia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.16.1. Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ I 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.17. Mundo clásico. Grecia: expansión comercial e política das polis gregas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.17. Entender a transcendencia do concepto de colonización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.17.1. Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ I 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.18. Mundo clásico. Imperio de Alexandre Magno e os seus sucesores: helenismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.18. Distinguir entre o sistema político grego e o helenístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.18.1. Elabora un mapa do imperio de Alexandre. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.2. Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.19. Mundo clásico. Grecia e o helenismo: arte, ciencia, teatro e filosofía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.19. Entender o alcance do clásico na arte e na cultura occidentais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.19.2. Dá exemplos representativos das áreas do saber grego, e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL

UNIDADE 4. A ROMA ANTIGA

O contido da Unidade 4, A antiga Roma, aborda como, onde e cando xurdiu a civilización romana. Explícase como foi evolucionando nas diferentes etapas, dedicando especial atención á etapa imperial. Descríbense os seus trazos económicos, sociais, políticos, relixiosos e artísticos máis destacados.

Ao longo da unidade os alumnos coñecerán a forma de vida dos romanos, como foi evolucionando a súa organización política, as súas achegas á arte, a súa relixión desde o politeísmo ao cristianismo e o legado que herdamos das civilizacións clásicas.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.20. Mundo clásico: orixe e etapas da historia de Roma. República e imperio: organización política e expansión colonial polo Mediterráneo. Cristianismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, a economía e a cultura romanas, e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.21. Mundo clásico. Arte romana: arquitectura, escultura e pintura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.22. Península Ibérica: pobos prerromanos; Hispania romana; Gallaecia. Proceso de romanización. A cidade e o campo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.22.2. Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.22.3. Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC

UNIDADE 5. O PLANETA TERRA E A SÚA REPRESENTACIÓN

Na primeira unidade de Xeografía de 1º da ESO, O planeta Terra e a súa representación, preséntanse dous grandes contidos. O primeiro: a Terra no sistema solar e á súa vez no Universo, o que nos esixe expoñer os astros do sistema solar: o Sol, os planetas e os satélites, e do mesmo xeito, o comportamento da Terra como astro, o movemento de translación e de rotación e as consecuencias de ambos os dous. A segunda cuestión é as formas de representación da superficie do noso planeta, isto esíxenos desenvolver previamente conceptos e técnicas da cartografía, é dicir, a orientación, a localización (as coordenadas xeográficas) e as proxeccións cartográficas para expoñer os mapas e as súas características: escalas e tipos.

Cómpre facerlles comprender aos alumnos estes contidos para poder desenvolver o resto das unidades desta materia pois a Xeografía é a ciencia que estuda as variacións das distribucións dos fenómenos da superficie terrestre (abióticos, bióticos e culturais), así como as relacións do medio natural co home e da individualización e análise das rexións da superficie da Terra e o mapa é o principal instrumento de traballo.

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. A Terra: a Terra no Sistema Solar. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Representación da Terra. Escala e linguaxe cartográfica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Identificar e distinguir os sistemas de representación cartográfica, en soporte analóxico e dixital, e as súas escalas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.1. Clasifica e distingue proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Proxeccións e sistemas de coordenadas. Imaxes de satélite e os seus principais usos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Analizar e identificar o mapa, e coñecer as imaxes de satélite e os seus usos principais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Localización. Latitude e lonxitude. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD

UNIDADE 6. O RELEVO

O relevo é o título desta unidade de 1º da ESO, recolle os contidos das formas do relevo terrestre, que formula primeiramente, a súa formación e modelaxe, para despois expoñer os tipos e as formas do relevo que aparecen nestes, rematando cos riscos xeolóxicos xerados das dinámicas do interior da Terra. É unha unidade cuns contidos, posiblemente complexos, pero que son recoñecibles no medio, polo que resultan indispensables para percibir o territorio.

Pola razón última que apuntamos, cómpre facerlles comprender aos alumnos estes contidos, das dinámicas internas da Terra que constrúen o relevo, e como se vai modelando na superficie polos axentes naturais. O resultado é unhas variadas formas terrestres, que os alumnos poden identificar, xeralmente no seu propio contorno, que por outra parte son dinámicas e nun lento e constante cambio.

Tamén é importante salientarlles aos alumnos os riscos xeolóxicos, xerados por dinámicas internas da Terra, polo espectacular e destrutivos que resultan, ademais, de imprevisibles, aínda que en moitos casos son probables en zonas concretas da Terra onde se producen.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none">▪ b▪ e▪ f▪ g▪ h	<ul style="list-style-type: none">▪ B1.5. Trazos principais do relevo do mundo. Clima: elementos e factores. Diversidade climática no planeta.	<ul style="list-style-type: none">▪ B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais, os grandes ríos e as grandes zonas climáticas, e identificar as súas características.	<ul style="list-style-type: none">▪ XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	<ul style="list-style-type: none">▪ CAA▪ CMCCT▪ CD
<ul style="list-style-type: none">▪ b▪ e▪ f▪ g	<ul style="list-style-type: none">▪ B1.6. Medio físico do mundo e de Europa: relevo e hidrografía.	<ul style="list-style-type: none">▪ B1.6. Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais.	<ul style="list-style-type: none">▪ XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.	<ul style="list-style-type: none">▪ CAA▪ CMCCT▪ CD▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.7. Medio natural europeo: principais trazos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.8. Unidades do relevo do espazo xeográfico europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.8. Situar no mapa de Europa as unidades e os elementos principais do relevo continental. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.8.1. Localiza no mapa as unidades e os elementos principais do relevo europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD

UNIDADE 7. A AGUA NA TERRA

A unidade, A auga na Terra, expón os contidos referidos á auga. Esta unidade é oportuna para que valoren os alumnos a importancia da auga, tendo presente que se está a converter nun ben escaso, só o 3% da auga no mundo é doce, e a súa demanda aumentou nas últimas décadas, non só para o consumo humano, senón tamén para o uso agrícola e a industria.

A auga é fundamental para a vida dos animais e das plantas, pois sen ela apenas pode sobrevivir un ser humano varios días, segundo a ONU, un 11% da poboación mundial non ten acceso a unha fonte de auga potable en condicións. Sempre na historia da humanidade os ríos foron elementos determinantes no poboamento, xerando en moitas ocasións conflitos entre pobos. Os océanos e mares foron e son un recurso, de onde procede parte da subsistencia humana, tamén se converteu nunha fonte de enerxía e nun elemento de ocio e deporte, e é un medio de transporte determinante no comercio mundial.

A unidade estrutúrase primeiramente analizando a hidrografía do planeta, é dicir, a cantidade de auga, o ciclo da auga, os movementos das augas dos océanos e mares, as augas dos continentes, elementos, como se despraza e acumula. Na segunda parte considérase a relación da auga cos seres humanos, por unha banda a importancia que tivo e ten, o seu aproveitamento, pero tamén os riscos xerados pola auga por mor dos fenómenos meteorolóxicos, producidos por abundancia, que se traduce en catástrofes, ou por escaseza, con repercusións tamén catastróficas.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Trazos principais do relevo do mundo. Clima: elementos e factores. Diversidade climática no planeta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais, os grandes ríos e as grandes zonas climáticas, e identificar as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Medio físico do mundo e de Europa: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

UNIDADE 8. TEMPO E CLIMA

A unidade, Tempo e clima, recolle os contidos de climatoloxía, tema arduo nalgúns aspectos, pero necesario. O tempo é unha das preocupacións diarias máis habituais, se chove ou deixa de chover, se vai frío ou calor, etc., é un tema recorrente en moitas ocasións, parte da información diaria nas noticias, que nos pode preocupar en distintos momentos, ao igual que como dinámica da natureza pode ocasionar serios perigos e catástrofes.

Destaca os contidos desta unidade polo actual que resulta a problemática do cambio climático, a exposición da climatoloxía permite un coñecemento básico para poder valorar o significado e as repercusións que supón na vida da humanidade, calquera alteración do clima, por pequena que sexa.

A unidade estrutúrase nas primeiras epígrafes analizando a atmosfera, o tempo atmosférico e a meteoroloxía, a seguir trata os elementos e factores do clima, onde, o estudo é máis detallado polo completo dos contidos. Para despois analizar a distribución e os trazos dos climas no mundo, parte esta importante para a xeografía. Por último, considérase os riscos meteorolóxicos máis destacados, e con maiores repercusións para a actividade humana en distintas partes do mundo.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.9. Conxuntos bioclimáticos do espazo xeográfico europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os tipos de clima de Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Medio físico do mundo e de Europa: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

UNIDADE 9.NATUREZA E SOCIEDADE

A última unidade de 1º da ESO, O medio natural no mundo, é unha xeografía rexional física do mundo. Nas unidades precedentes estudouse os aspectos do medio natural, o relevo, as augas e o tempo e o clima. Nesta unidade é aplicarlles o aprendido aos marcos continentais e aos grandes conxuntos rexionais, que atopamos nos diversos continentes, por medio do método da análise xeográfica rexional.

É unha unidade que pola súa temática debe ser importante, unha vez máis. Hai que conseguir que sexa atractiva para os alumnos, pois entender e coñecer o medio natural do mundo, os grandes conxuntos rexionais, resultará interesante para o mundo globalizado. Todos os acontecementos que se producen na Terra, tanto de carácter político, social, económico, coma desastres naturais, acompáñase cunha información cartográfica que permita localizar e identificar o feito nun territorio concreto do planeta. Esta unidade favorece e potencia entre os alumnos o coñecemento do espazo terrestre, dos seus continentes e as dinámicas que se desenvolven.

Este tema poderase impartir e avaliar ao longo das anteriores unidades nº 6, 7 e 8.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.10. Diversidade de espazos naturais europeos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.10. Coñecer os principais espazos naturais do noso continente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.10.1. Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.11. Medio natural: áreas e problemas ambientais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.11.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

10.3- CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Probas escritas (60%).

- Memorización de información básica.
- Capacidade de análise e relación.

- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.

Probas de mapas (10%)

- Recoñecemento dos accidentes xeográficos e organización política máis importantes de Galicia, España, Europa, Asia, América, África e Oceanía.

Traballo na aula e na casa (30%) coa realización de actividades ou traballos de investigación que se materializarán na libreta, cadernos de traballo, fichas, de forma oral.

- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Representación gráfica de conceptos espaciais e temporais (mapas, eixes).
- Capacidade de síntese e redacción.
- Seguimento das normas de intervención en debates, intervencións orais, etc..
- Respecto polo traballo diario, tanto na clase como na casa.
- Limpeza, orde e claridade na presentación dos traballos e cadernos de clase.
- Interese polo traballo e os contidos de área.

11- 2º ESO

11.1- TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

1ª AVALIACIÓN	UNIDADE 1. A ALTA IDADE MEDIA.
	UNIDADE 2. A PLENA IDADE MEDIA.
	UNIDADE 3. A BAIXA IDADE MEDIA.
2ª AVALIACIÓN	UNIDADE 4. A IDADE MEDIA NA PENÍNSULA IBÉRICA
	UNIDADE 5. A ARTE DA IDADE MEDIA.
	UNIDADE 6. O RELEVO E O CLIMA EN ESPAÑA E GALICIA.
	UNIDADE 7. A HIDROGRAFÍA EN ESPAÑA E GALICIA.
3ª AVALIACIÓN	UNIDADE 8. ESPAZOS NATURAIS E PROBLEMAS AMBIENTAIS EN ESPAÑA E GALICIA.
	UNIDADE 9. A DEMOGRAFÍA.
	UNIDADE 10. OS PROCESOS DE URBANIZACIÓN.

11.2- AS UNIDADES DIDÁCTICAS DE 2º ESO

UNIDADE 1. A ALTA IDADE MEDIA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none">flñ	<ul style="list-style-type: none">B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	<ul style="list-style-type: none">B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	<ul style="list-style-type: none">XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	<ul style="list-style-type: none">CSCCCEC

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Feudalismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

UNIDADE 2. A PLENA IDADE MEDIA

Obxectivos	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ f ▪ h ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

UNIDADE 3. A BAIXA IDADE MEDIA

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

UNIDADE 4. A IDADE MEDIA NA PENÍNSULA IBÉRICA

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ f ▪ h ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Reconquista e repoboación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiáns na Península Ibérica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

UNIDADE 5. A ARTE NA IDADE MEDIA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ h ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Arte románica, gótica e islámica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

UNIDADE 6. O RELEVO E O CLIMA EN ESPAÑA E EN GALICIA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localización. Latitude e lonxitude. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Características xerais do medio físico de España e de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD

UNIDADE 7. A HIDROGRAFÍA EN ESPAÑA E EN GALICIA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localización. Latitude e lonxitude. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

UNIDADE 8. ESPAZOS NATURAIS E PROBLEMAS AMBIENTAIS EN ESPAÑA E EN GALICIA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.7. Medio natural e problemas ambientais en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.8. Diversidade de medios naturais en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Paisaxes no territorio español e galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Principais retos e problemas ambientais en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL

UNIDADE 9. A DEMOGRAFÍA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Poboación europea: distribución e evolución. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CD

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL

UNIDADE 10. OS PROCESOS DE URBANIZACIÓN

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Proceso de urbanización no planeta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. A cidade e o proceso de urbanización europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL

11.3- CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Probas escritas (60%).

- Memorización de información básica.
- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.

Probas de mapas (10%)

- Recoñecemento dos accidentes xeográficos e organización política máis importantes de Galicia, España, Europa, Asia, América, África e Oceanía.

Traballo na aula e na casa (30%) coa realización de actividades ou traballos de investigación que se materializarán na libreta, cadernos de traballo, fichas, de forma oral.

- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Representación gráfica de conceptos espaciais e temporais (mapas, eixes).
- Capacidade de síntese e redacción.
- Seguimento das normas de intervención en debates, intervencións orais, etc..
- Respecto polo traballo diario, tanto na clase como na casa.

- Limpeza, orde e claridade na presentación dos traballos e cadernos de clase.
- Interese polo traballo e os contidos de área.

12- 3º ESO

12.1- TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

1ª AVALIACIÓN	UNIDADE 1. INTRODUCCIÓN Á HISTORIA.
	UNIDADE 2. A IDADE MODERNA, UNHA NOVA ERA.
	UNIDADE 3. NOVAS FORMAS DE PENSAR: RENACEMENTO E REFORMA.
	UNIDADE 4. A FORMACIÓN DO IMPERIO ESPAÑOL.
2ª AVALIACIÓN	UNIDADE 5. A EUROPA DO BARROCO.
	UNIDADE 6. INTRODUCCIÓN Á XEOGRAFÍA.
	UNIDADE 7. A ORGANIZACIÓN POLÍTICA DO MUNDO.
	UNIDADE 8. O MUNDO, UNHA ECONOMÍA GLOBALIZADA.
3ª AVALIACIÓN	UNIDADE 9. O SECTOR PRIMARIO.
	UNIDADE 10. MINARÍA, ENERXÍA E INDUSTRIA.
	UNIDADE 11. OS SERVIZOS.
	UNIDADE 12. O RETO DO DESENVOLVEMENTO.
	UNIDADE 13. SUSTENTABILIDADE AMBIENTAL.

12.2- UNIDADES DIDÁCTICAS DE 3º ESO

UNIDADE 1. INTRODUCCIÓN Á HISTORIA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben comprender o significado da palabra historia e en que consiste o traballo do historiador; saberán cales son e en que consisten as principais fontes históricas; identificarán o tempo histórico e relacionarano coas idades da historia; saberán interpretar e deseñar unha liña do tempo.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen algúns datos fundamentais da historia como reflexo dos feitos máis significativos sucedidos no pasado do seu medio próximo: na súa localidade, na súa Comunidade Autónoma, en España e no mundo.
- Previsión de dificultades. Poden existir dificultades para que os alumnos comprendan a diferenza entre un resto histórico escrito e un resto histórico non escrito. Previranse as dificultades con procuras en Internet, diálogos, debates e análises que permitan saber como se deben buscar as fontes históricas fiables.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none">▪ f▪ l▪ ñ	<ul style="list-style-type: none">▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia	<ul style="list-style-type: none">▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	<ul style="list-style-type: none">▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son heranza do pasado	<ul style="list-style-type: none">▪ Identifica a heranza do pasado en elementos materiais e culturais.	<ul style="list-style-type: none">▪ CSC▪ CAA▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none">▪ h▪ l▪ ñ	<ul style="list-style-type: none">▪ B3.2. Fontes históricas.	<ul style="list-style-type: none">▪ B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	<ul style="list-style-type: none">▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	<ul style="list-style-type: none">▪ Identifica e describe as fontes históricas que utilizan os historiadores, como bibliotecas, arquivos, etc.▪ Identifica e describe fontes escritas e non escritas, explicando a necesidade de fontes para escribir a historia.	<ul style="list-style-type: none">▪ CSC▪ CAA▪ CSC▪ CAA

UNIDADE 2. A IDADE MODERNA, UNHA NOVA ERA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as causas das grandes descubertas xeográficas, relacionándoas coas exploracións de Portugal e de Castela. Comprenderán as características principais dos pobos precolombianos; identificarán e describirán os aspectos fundamentais a sociedade e da economía durante a Idade Moderna. Os alumnos saberán interpretar gráficos, mapas e imaxes históricas.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen as características das idades da historia anteriores á Idade Moderna, identificando os aspectos fundamentais da súa cultura, a súa política e os seus costumes.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para comprender o significado das descubertas históricas. Previranse mediante a observación de imaxes e vídeos relacionados coa historia.

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elabora un eixe temporal cos feitos históricos máis relevantes dos descubrimentos xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elabora un eixe temporal cos feitos históricos máis relevantes dos descubrimentos xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica os pobos precolombianos que convivían nesta época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilizar o vocabulario histórico e artístico da Idade Moderna con precisión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Idade Moderna: concepto e datación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Comprender a significación histórica da etapa do Renacemento en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.6.1. Distingue modos de periodización histórica (Idade Moderna, Renacemento, Barroco, Absolutismo, etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica a Idade Moderna como unha nova era. ▪ Coñece e explica os acontecementos históricos máis significativos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Monarquías modernas: unión dinástica de Castela e Aragón. Posición de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Analizar o reinado dos Reis Católicos como unha etapa de transición entre a Idade Media e a Idade Moderna. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Comprende os conceptos de cambio e continuidade en relación co reinado dos Reis Católicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece e explica os principais acontecementos, en relación co reinado dos Reis Católicos. ▪ Describe as transformacións sociais e económicas da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Descubertas xeográficas: Castela e Portugal. Conquista e colonización de América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Entender os procesos de conquista e colonización, e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.1. Explica as causas que conduciron á descuberta de América para Europa, a súa conquista e a súa colonización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprende e explica as distintas causas que conduciron ao descubrimento de América, á súa conquista e á súa colonización. ▪ Describe o proxecto de Cristovo Colón. ▪ Sitúa nunha liña de tempo as principais exploracións de Portugal e Castela. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.2. Coñece os principais feitos da expansión de Aragón e de Castela polo mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece e explica os principais acontecementos, relacionados con Aragón, Castela e Portugal durante a Idade Moderna, destacando o protagonismo histórico dos seus principais personaxes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.3. Sopesa interpretacións conflitivas sobre a conquista e a colonización de América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta diferentes textos sobre a actitude dos colonizadores de América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

UNIDADE 3. NOVAS FORMAS DE PENSAR: RENACEMENTO E REFORMA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as formas de pensar durante o Renacemento, identificando o cambio de mentalidade; coñecerán o concepto de humanismo e a súa difusión; saberán cales son os conceptos novos que se teñen sobre a ciencia e a arte, e recoñecerán a relación entre mecenas e artistas. Identificarán e describirán as características fundamentais da arquitectura, da escultura e da pintura do Quattrocento e do

Cinquecento. Saberán como se expandiu o Renacemento; por España, polos Países Baixos e por Alemaña, identificando os aspectos máis importantes dos cambios relixiosos, da ruptura de Lutero, da Reforma, da contrarreforma e do Concilio de Trento.

- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen as características máis importantes da época histórica anterior á Reforma e saben como evolucionaron os aspectos fundamentais da súa cultura, da súa política e dos seus costumes.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos comprendan os significados e os obxectivos do mecenado e dos mecenas. Previranse as dificultades mediante a procura de información e os debates sobre o asunto.

Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica, explica e ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos relevantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elabora un eixe cronolóxico cos sucesos principais da época da Reforma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilizar o vocabulario histórico e artístico da Idade Moderna con precisión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Renacemento e Humanismo: alcance posterior. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Relacionar o alcance da nova ollada dos humanistas, artistas e científicos do Renacemento con etapas anteriores e posteriores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.1. Identifica trazos do Renacemento e do Humanismo na historia europea, a partir de fontes históricas de diversos tipos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Distingue e explica diferentes trazos do Renacemento e do Humanismo, utilizando diferentes tipos de fontes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Arte renacentista e barroca. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Coñecer a importancia da arte renacentista e barroca en Europa e en América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Coñece obras e legado de artistas, humanistas e científicos da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e relaciona as obras cos artistas, humanistas e científicos correspondentes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ h ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Principais manifestacións da cultura dos séculos XVI e XVII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Coñecer a importancia dalgúns autores e obras destes séculos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Analiza obras, ou fragmentos delas, dalgúns autores desta época no seu contexto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e analiza as obras cos artistas, humanistas e científicos correspondentes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CCL

UNIDADE 4. A FORMACIÓN DO IMPERIO ESPAÑOL

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as características máis importantes das formas de monarquías autoritarias. Saberán cales foron os feitos máis relevantes, sucedidos durante o reinado dos Reis Católicos. Identificarán e describirán as características fundamentais do Imperio español dos Austrias; buscarán información e aprenderán o que significou para España e para o resto do mundo a conquista e a colonización de América.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen as características máis importantes da época histórica anterior á formación do Imperio español e saben como evolucionaron os aspectos fundamentais da súa cultura, da súa política e dos seus costumes.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos saiban analizar as polémicas históricas e a validez ou invalidez da información que chegou ata os nosos días. Previranse as dificultades mediante debates sobre información actual e facendo hipóteses sobre futuras posibles polémicas sobre os feitos actuais que pasarán á historia.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica, explica e ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos relevantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elabora un eixe cronolóxico cos feitos máis relevantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilizar o vocabulario histórico da Idade Moderna con precisión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Estado moderno: monarquías autoritarias, parlamentarias e absolutas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Comprender a diferenza entre os reinos medievais e as monarquías modernas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Distingue as características de réximes monárquicos autoritarios, parlamentarios e absolutos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e explica as características de réximes monárquicos autoritarios, parlamentarios e absolutos; describe os feitos históricos principais que sucederon na época; interpreta mapas e elabora eixos cronolóxicos sobre os territorios herdados e os anexiónados. ▪ Analiza o mapa do Imperio español e explica a información que observa nel. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Descubertas xeográficas: Castela e Portugal. Conquista e colonización de América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.12. Entender os procesos de conquista e colonización, e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.1. Explica as causas que conduciron á descuberta de América para Europa, a súa conquista e a súa colonización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta mapas e liñas do tempo, busca información en Internet sobre as distintas causas que conduciron ao descubrimento de América para os europeos, sobre a súa conquista e colonización, e sobre os conquistadores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.12.2. Coñece os principais feitos da expansión de Aragón e de Castela polo mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica as características da expansión de Aragón e Castela. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

UNIDADE 5. A EUROPA DO BARROCO

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as características fundamentais do Barroco e as circunstancias que acompañaron ao declive da Monarquía Hispánica e ao ascenso de novas potencias. Saberán en que consistiu a revolución científica. Identificarán e describirán a arte barroca e as características principais do Século de Ouro español. Interpretarán e describirán unha declaración de dereitos. Analizarán unha pintura barroca. Describirán a vida cotiá a través da pintura e saberán analizar o papel da pirataría. Aprenderán a representar unha obra de teatro.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen as características máis importantes da época histórica anterior ao Barroco e saben como evolucionaron os aspectos fundamentais da súa cultura, da súa política e dos seus costumes.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos saiban analizar o papel dos piratas e os corsarios na Idade Moderna. Previranse as dificultades mediante a procura de información e debates sobre recentes polémicas relacionadas coa pirataría nalgúns mares e costas do mundo.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ I ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica, explica e ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos relevantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilizar o vocabulario histórico da Idade Moderna con precisión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Arte renacentista e barroca. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Coñecer a importancia da arte renacentista e barroca en Europa e en América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Coñece obras e legado de artistas, humanistas e científicos da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e describe obras e legado de artistas, humanistas e científicos da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ h ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Principais manifestacións da cultura dos séculos XVI e XVII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Coñecer a importancia dalgúns autores e obras destes séculos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Analiza obras, ou fragmentos delas, dalgúns autores desta época no seu contexto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza unha pintura de Rubens. ▪ Analiza e interpreta obras dalgúns autores do Século de Ouro, como Calderón da Barca; explica e opina sobre os valores que defenden estes textos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Estado moderno: monarquías autoritarias, parlamentarias e absolutas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Comprender a diferenza entre os reinos medievais e as monarquías modernas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Distingue as características de réximes monárquicos autoritarios, parlamentarios e absolutos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e explica as características de réximes monárquicos autoritarios, parlamentarios e absolutos, tendo en conta a Declaración de Dereitos de 1689 e a limitación do poder real. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.13. Os conflitos europeos nos séculos XVI e XVII a través das políticas dos Austrias: reforma, contrarreforma e guerras de relixión; loita pola hexemonía e guerra dos Trinta Anos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.13. Coñecer trazos das políticas internas e as relacións exteriores dos séculos XVI e XVII en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.13.1. Analiza as relacións entre os reinos europeos que conducen a guerras como a dos "Trinta Anos". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta mapas sobre as posesións de España, as que perdeu e os países que as anexionaron, explicando as causas e as consecuencias de tratados e de guerras como a dos "Trinta Anos". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA

UNIDADE 6. INTRODUCCIÓN Á XEOGRAFÍA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben comprender que é a xeografía, que estuda e para que serve. Saberán cales son e para que serven as diferentes ferramentas que usa o xeógrafo: os mapas, os gráficos, as fotografías, as estatísticas, etc. Identificarán e diferenciarán imaxes de satélites.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen os conceptos básicos da xeografía política e da xeografía física. Saben interpretar mapas e orientarse neles; coñecen gráficos elementais, saben interpretar fotografías e recoñecen os datos estatísticos, correspondentes a medidas fundamentais de centralización.
- Previsión de dificultades. Posiblemente existan dificultades para que os alumnos comprendan como interpretar imaxes aéreas e comparar as dun mesmo lugar con anos de diferenza. Previranse as dificultades fixando puntos de referencia.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localización. Latitude e lonxitude 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localizar e interpretar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Clasifica e distingue tipos de mapas e imaxes satélite. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Observa e comprende os datos reflectidos en distintos tipos de mapas para estudar a xeografía. ▪ Identifica os elementos de dúas imaxes de satélite, reproducidas con diferentes técnicas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Localiza un lugar no mapa, segundo as súas coordenadas xeográficas. ▪ Utiliza ferramentas dixitais para localizar lugares no planeta e describe a súa situación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.3. Coñece e interpreta os tipos mapas temáticos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Observa e comprende os datos reflectidos en distintos tipos de mapas para estudar a xeografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD

UNIDADE 7. A ORGANIZACIÓN POLÍTICA DO MUNDO

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben saber que é un Estado e coñecer cales son as distintas formas de Estado e as súas funcións; ademais deben saber que é a ONU. Tamén verán os conflitos que se dan entre os Estados. Ampliarán os seus coñecementos sobre a Unión Europea e a organización política e territorial de España. Recollerán o aprendido e aplicarano mediante a interpretación de mapas políticos e estatísticas, a análise do Estado de benestar e da situación dun país, a valoración do papel das redes sociais na política e a elaboración dunha ficha dun Estado.
- O que os alumnos xa coñece: Os alumnos coñecen algúns dos cambios que sufriron as fronteiras dalgúns países.
- Previsión de dificultades: É posible que existan algunhas dificultades para realizar a análise dos sistemas políticos dalgúns países.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ l ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Organización política e territorial de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Coñecer a organización administrativa e territorial de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Distingue nun mapa político a distribución territorial de España: comunidades autónomas, capitais, provincias e illas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza datos estatísticos sobre a España. ▪ Interpreta en mapas de España os contrastes entre as Comunidades Autónomas. ▪ Interpreta un gráfico da estrutura territorial do Estado. ▪ Clasifica o Estado español segundo a súa organización territorial. ▪ Distingue nun mapa político a distribución territorial de España e das diferentes Comunidades Autónomas. ▪ Elabora un mapa político de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC

UNIDADE 8. O MUNDO, UNHA ECONOMÍA GLOBALIZADA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer os axentes e factores produtivos da actividade económica; tamén teñen que identificar factores, trazos e consecuencias da globalización, e coñecer como se produciu o auxe das economías emerxentes e a deterioración das potencias tradicionais. Ademais saberán cales son os retos do traballo na actualidade. Aplicarán as súas aprendizaxes facendo un orzamento persoal, analizando o risco de pobreza no traballo, comparando a produción mundial do sector do automóbil e analizando as diferentes visións da globalización.
- O que os alumnos xa coñecen: Os alumnos saben que hai distintas visións sobre a globalización; tamén identifican economías emerxentes e saben cales son economías en deterioración. Tamén saben como se fai un orzamento.
- Previsión de dificultades: É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos saiban como analizar o risco de pobreza no traballo; tamén poden atopar dificultades para formar a súa propia opinión a favor ou en contra de globalización.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Sistemas económicos do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Coñecer as características de diversos tipos de sistemas económicos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.4.1. Diferencia aspectos concretos e a súa interrelación dentro dun sistema económico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Diferencia aspectos concretos e a súa interrelación dentro da economía globalizada. ▪ Explica os contrastes entre os países desenvolvidos e os emerxentes. ▪ Analiza o risco de pobreza no traballo na Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CSIEE ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSC

UNIDADE 9. O SECTOR PRIMARIO

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer como é o sector primario nos nosos días; coñecerán as características da agricultura, a gandaría e a pesca, describindo os elementos físicos e humanos que interveñen nelas; interpretarán mapas topográficos e de usos do solo agrario. Os alumnos analizarán as producións agrícolas e pesqueiras e aprenderán a simular unha negociación pesqueira.
- O que os alumnos xa coñecen: Os alumnos saben cales son os sectores de produción e coñecen as principais actividades que pertencen a cada sector; coñecen algúns aspectos básicos do sector primario e dos produtos que proporciona.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para entender como se debe realizar unha negociación. Realizaranse propostas para que manteñan a calma e a coherencia no proceso negociador, baseando os diálogos en feitos e argumentando de forma.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ c ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Sectores de actividade económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Analizar os datos do peso do sector terciario dun país fronte aos do sector primario e secundario, e extraer conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Compara a poboación activa de cada sector en diversos países e analiza o grao de desenvolvemento que amosan estes datos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza como evolucionou a poboación ocupada no sector primario na Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Sectores económicos en Europa, en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Recoñecer as actividades económicas que se realizan en Europa nos tres sectores, identificando distintas políticas económicas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.1. Diferencia os sectores económicos europeos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Busca información, identifica, e explica as diferenzas entre os diferentes sistemas económicos, tendo en conta a lei da oferta e a demanda. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Recursos naturais e actividades agrarias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Localizar os recursos agrarios e naturais no mapa mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.1. Sitúa no mapa as principais zonas cerealistas, como exemplo de recurso agrario no mundo, e as máis importantes masas forestais do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta mapas dos usos do solo agrario, nos que sitúa e enumera os principais cultivos que predominan nas distintas zonas do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CD ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. Pesca: tipos e problemática. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. Explica e localiza os tipos de pesca e os seus problemas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.7.1. Procura información sobre a sobreexplotación dos caladoiros de pesca, usando recursos impresos e dixitais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Describe os tipos de pesca e reflexiona sobre as consecuencias da sobreexplotación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE

UNIDADE 10. MINARÍA, ENERXÍA E INDUSTRIA

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as características xerais da minaría e comprenderán a súa relación coa enerxía e coa industria; analizarán algúns procesos industriais e valorarán o sistema industrial actual, tendo en conta os seus diferentes aspectos. Os alumnos saberán cales son as principais potencias industriais e coñecerán o estado actual e as características da minaría, da enerxía e da industria en España.
- O que os alumnos xa coñecen: Os alumnos coñecen os aspectos básicos e a clasificación dos sectores de produción; saben que existe unha relación entre eles; son capaces de analizar as características básicas da produción económica e de relacionala cos factores humanos e cos elementos físicos que interveñen nela.

- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos comprendan a existencia de produtos raros, as formas de explotación, os lugares nos que se atopan e as vantaxes e inconvenientes que nos proporcionan. Previranse buscando información de actualidade e histórica e realizando debates na aula sobre preferencias e suxestións ante estes asuntos.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ c ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Sectores de actividade económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Analizar os datos do peso do sector terciario dun país fronte aos do sector primario e secundario, e extraer conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Compara a poboación activa de cada sector en diversos países e analiza o grao de desenvolvemento que amosan estes datos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta imaxes e gráficos sobre a poboación activa de cada sector en diversos países, analizando os datos sobre multinacionais e sobre labores que se realizan en países desenvolvidos. ▪ Analiza como evolucionou a poboación ocupada no sector secundario en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Sectores económicos en Europa, en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Recoñecer as actividades económicas que se realizan en Europa nos tres sectores, identificando distintas políticas económicas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.1. Diferencia os sectores económicos europeos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Busca información, identifica, e explica que produce principalmente a industria da UE. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Recursos naturais e actividades agrarias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Localizar os recursos agrarios e naturais no mapa mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.2. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras de minerais no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e sitúa nun mapa as principais zonas produtoras de minerais no mundo e as que posúen máis dunha determinada porcentaxe de reserva. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CSIEE ▪ CD ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.3. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras e consumidoras de enerxía no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta táboas e gráficos sobre a produción e o consumo de cada tipo de enerxía. ▪ Localiza e identifica as zonas do mundo que máis producen e as que máis consumen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA ▪ CSIEE ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
			<ul style="list-style-type: none"> XHB2.6.4. Identifica e nomea algunhas enerxías alternativas. 	<ul style="list-style-type: none"> Interpreta gráficos sobre enerxías alternativas. Identifica e nomea as principais formas de enerxía renovable, indicando de cales se obtén un maior rendemento na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> CCL CAA CSIEE CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> b e f g h 	<ul style="list-style-type: none"> B2.8. Sector industrial. Rexións industrializadas do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> B2.8. Explicar a distribución desigual das rexións industrializadas no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB2.8.1. Localiza nun mapa os países máis industrializados do mundo, a través de lendas e símbolos adecuados. 	<ul style="list-style-type: none"> Interpreta un mapa coa nova localización industrial. 	<ul style="list-style-type: none"> CCL CAA CSIEE

UNIDADE 11. OS SERVIZOS

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben coñecer as características xerais do sector servizos; comprenderán como funciona o comercio, e os factores que o afectan; identificarán os distintos tipos de comercio e a súa relación co transporte; identificarán e saberán describir os tipos de transporte en función das necesidades e das opcións posibles. Recoñecerán a importancia do turismo, analizando as súas vantaxes económicas e a súa relación coas demais actividades do sector terciario. Os alumnos aprenderán a organizar e preparar unha viaxe.
- O que os alumnos xa coñecen: Os alumnos coñecen os aspectos básicos e a clasificación dos sectores de produción; saben que existe unha relación entre eles; son capaces de analizar as características básicas da produción económica e de relacionala cos factores humanos e cos elementos físicos que interveñen nela.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos comprendan como funcionan as redes de transporte e comparalas. Previranse buscando información de actualidade, expondo as súas opinións e as súas dúbidas, elaborando esquemas, táboas de rexistro de datos e extraendo conclusións.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Sectores económicos en Europa, en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Recoñecer as actividades económicas que se realizan en Europa nos tres sectores, identificando distintas políticas económicas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.1. Diferencia os sectores económicos europeos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta gráficos sobre os sectores económicos; explica as porcentaxes de ingresos dalgúns deles e a evolución financeira de cada rexión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Actividades terciarias: transporte. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Analizar o impacto dos medios de transporte no seu contorno. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.9.1. Traza sobre un mapamundi o itinerario que segue un produto agrario e outro gandeiro desde a súa colleita ata o seu consumo en zonas afastadas, e extrae conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta un mapa do mundo relacionado co transporte de mercadorías; identifica as principais rutas marítimas e os portos máis importantes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Actividades terciarias: comercio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Entender os fluxos e os bloques comerciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.1. Define os indicadores que miden os intercambios económicos dun país. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Describe a evolución dos intercambios financeiros. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CD ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CSIEE
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.2. Describe as características do comercio internacional na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica e describe adecuadamente a evolución do comercio e os intercambios a nivel internacional, utilizando mapas temáticos e gráficos; extrae conclusións sobre as consecuencias positivas e negativas que ten a globalización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSIEE
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.3. Enumera as características dos bloques comerciais e as razóns polas que se constitúen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Enumera os bloques comerciais e os seus países membros. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSIEE

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.11. Turismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.11. Analizar o desenvolvemento do turismo e a súa importancia económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.11.1. Identifica os tipos de turismo e os seus efectos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica os tipos de turismo. ▪ Valora o turismo sustentable. ▪ Identifica os fluxos turísticos internacionais. ▪ Valora o impacto do turismo na poboación, na economía e no medio natural. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC ▪ CSIEE ▪ CD

UNIDADE 12. O RETO DO DESENVOLVEMENTO

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben saber que é o desenvolvemento; coñecerán as causas do atraso económico dos países en desenvolvemento; comprenderán e reflexionarán sobre as desigualdades de saúde, de benestar, económicas e sociais, relacionándoas coa pobreza extrema e coa fame. Os alumnos deben coñecer o estado de desenvolvemento en España e exporán hipóteses sobre como avanzar no desenvolvemento.
- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen os aspectos básicos do desenvolvemento e a súa relación co benestar, coa pobreza extrema e coa fame no mundo. Saben cales son as características básicas da produción económica e a súa relación co desenvolvemento.
- Previsión de dificultades. É posible que existan algunhas dificultades para que os alumnos comprendan como medir as desigualdades de ingresos e riqueza entre os individuos dunha sociedade e do mundo mediante o índice Gini. Previranse as dificultades mediante a lectura e interpretación de datos rexistrados nunha táboa, debatendo sobre eles e extraendo conclusións.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.12. Causas do desenvolvemento desigual no mundo. Débeda externa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.12. Analizar gráficos de barras por países e textos onde se reflectan os niveis de consumo, o comercio desigual e a débeda externa entre países en desenvolvemento e os desenvolvidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.1. Comparar as características do consumo interior de países como Brasil e Francia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza gráficos para comparar o PIB e a débeda externa de diferentes países. ▪ Compara o desenvolvemento de dous países con diferentes indicadores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CD

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ m 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.2. Crea mapas conceptuais, usando recursos impresos e dixitais, para explicar o funcionamento do comercio, e sinala os organismos que agrupan as zonas comerciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realiza un mapa conceptual co funcionamento do comercio. ▪ Enumera os organismos que agrupan as zonas comerciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSIEE ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.3. Describe o funcionamento dos intercambios a nivel internacional, utilizando mapas temáticos e gráficos nos que se reflectan as liñas de intercambio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta un mapa de intercambios a nivel nacional. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSIEE ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ d ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.13. Tensións mundiais e subdesenvolvemento. Solucións ao problema. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.13. Relacionar áreas de conflito bélico no mundo con factores económicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.13.1. Realiza un informe sobre as medidas para tratar de superar as situacións de pobreza. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recompila datos sobre as características e as causas do subdesenvolvemento e realiza un informe sobre as medidas para tratar de superar as situacións de pobreza e conseguir os obxectivos de desenvolvemento. ▪ Realiza un informe sobre a pobreza en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.13.2. Sinala áreas de conflito bélico no mapamundi e relacións con factores económicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sinala os conflitos bélicos actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE

UNIDADE 13. SUSTENTABILIDADE AMBIENTAL

- Enfoque da unidade. Os alumnos deben comprender o que é a conciencia ambiental e asumila; coñecerán os principais problemas que afectan o medio ambiente e saberán cales son os principais factores que os causan. Os alumnos comprenderán as solucións que poden adoptarse para protexer o medio natural e saberán analizar o impacto ambiental nun lugar determinado a partir de imaxes de satélite.

- O que os alumnos xa coñecen. Os alumnos coñecen os principais problemas ambientais e algunhas accións que se poden realizar ou evitar para palialos ou evitalos. Saben cales son as características básicas da sustentabilidade ambiental. Coñecen o que é un volcán e as súas partes principais.
- Previsión de dificultades. É posible que os alumnos teñan dificultades para comprender os problemas ambientais que pode ocasionar unha erupción volcánica. Previranse as dificultades mediante a lectura e a visión de imaxes e vídeos sobre os efectos de erupcións famosas e recentes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Aproveitamento e futuro dos recursos naturais. Desenvolvemento sustentable. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Entender a idea de desenvolvemento sustentable e as súas implicacións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.5.1. Define o desenvolvemento sustentable e describe conceptos clave relacionados con el. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Define a sustentabilidade ambiental e identifica os problemas ambientais actuais. ▪ Identifica os espazos protexidos de Galicia. ▪ Interpreta imaxes e mapas sobre problemas ambientais actuais; realiza procuras en medios impresos e dixitais relacionados con eles e explica as súas conclusións. ▪ Valora a importancia dun consumo sustentable e propón medidas para logralo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC

12.3- CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Probas escritas (70%).

- Memorización de información básica.
- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.

Probas de mapas (10%)

- Recoñecemento dos accidentes xeográficos e organización política máis importantes de Galicia, España, Europa, Asia, América, África e Oceanía.

Traballo na aula e na casa (20%) coa realización de actividades ou traballos de investigación que se materializarán na libreta, cadernos de traballo, fichas, de forma oral.

- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Representación gráfica de conceptos espaciais e temporais (mapas, eixes).
- Capacidade de síntese e redacción.
- Seguimento das normas de intervención en debates, intervencións orais, etc..
- Respecto polo traballo diario, tanto na clase como na casa.
- Limpeza, orde e claridade na presentación dos traballos e cadernos de clase.
- Interese polo traballo e os contidos de área.

13- 4º ESO

13.1- TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

1ª AVALIACIÓN	UNIDADE 1. A CRISE DO ANTIGO RÉXIME
	UNIDADE 2. REVOLUCIÓNS LIBERAIS E NACIONALISMOS
	UNIDADE 3. A REVOLUCIÓN INDUSTRIAL E OS CAMBIOS SOCIAIS.
	UNIDADE 4. ESPAÑA NO SÉCULO XIX.
2ª AVALIACIÓN	UNIDADE 5. IMPERIALISMO, GUERRA E REVOLUCIÓN.
	UNIDADE 6. O MUNDO DE ENTREGUERRAS
	UNIDADE 7. A SEGUNDA GUERRA MUNDIAL
	UNIDADE 8. ESPAÑA: DA CRISE DO 98 Á GUERRA CIVIL.
3ª AVALIACIÓN	UNIDADE 9. A GUERRA FRÍA
	UNIDADE 10. A DESCOLONIZACIÓN E O TERCEIRO MUNDO.
	UNIDADE 11. O MUNDO DESDE 1945 ATA A ACTUALIDADE.
	UNIDADE 12. ESPAÑA, DA DITADURA Á DEMOCRACIA.

13.2- UNIDADES DIDÁCTICAS DE 4º ESO

UNIDADE 1. A CRISE DO ANTIGO RÉXIME

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade, os alumnos estudarán a crise do Antigo Réxime e cales foron os seus fundamentos. Analizarán a sociedade e a economía do Antigo Réxime e as distintas formas de goberno. Coñecerán a Ilustración e aos seus pensadores e como, a partir destas novas ideas, se constitúe o despotismo ilustrado. Prestarase especial atención ao desenvolvemento desa etapa en España e á guerra de Sucesión que supuxo a chegada dos Borbóns, así como á situación de Galicia no século XVIII. Analizarán o despotismo ilustrado e a vida e a

cultura na corte dos Borbóns. Tamén interpretarán esquemas e liñas do tempo e analizarán e compararán textos históricos. Como tarefas finais, valorarán a prensa do século XVIII e realizarán un percorrido polo Madrid de Carlos III.

- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen que a etapa da historia que precede ao Antigo Réxime é a Idade Media. Tamén saben que un cambio de etapa leva consigo grandes cambios, tanto políticos como socioeconómicos, culturais e relixiosos.
- **Previsión de dificultades.** É posible que os alumnos atopen algunha dificultade á hora de comprender o pensamento político e social da Ilustración. Tamén é posible que sexa difícil para eles situar cronoloxicamente algún suceso ou lembrar algunha data.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo. ▪ XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza textos e interpreta esquemas relacionados con aspectos propios do absolutismo e o parlamentarismo. ▪ Analiza, identifica e compara as características da sociedade e a economía do Antigo Réxime e da Ilustración. ▪ Recoñece e describe os distintos sistemas de goberno dos comezos do século xviii. ▪ Identifica aos pensadores máis importantes do século xviii e o seu pensamento. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ h ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Ilustración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifica a Enciclopedia como a obra representativa do pensamento ilustrado. ▪ Analiza a transición do Antigo Réxime cara á Ilustración nas formas de goberno de España. ▪ Analiza a vida na corte dos Borbóns. ▪ Analiza o papel da prensa no século xviii. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
▪ n			▪ XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empirismo e o método científico nunha variedade de áreas.	▪ Valora a importancia do método científico.	▪ CSC ▪ CMCCT
▪ f ▪ l ▪ ñ	▪ B10.2. Cambio e continuidade.	▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	▪ Sitúa no tempo e reconece nun mapa histórico os distintos territorios europeos que perdeu España en virtude do Tratado de Utrech. ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo.	▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CMCCT
▪ h ▪ l ▪ ñ	▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.	▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 2. REVOLUCIÓNS LIBERAIS E NACIONALISMOS

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán as revolucións burguesas do século XVIII: a Revolución americana, orixe da independencia, o comezo da Revolución francesa, a radicalización posterior e o seu fin, A Europa napoleónica e a Restauración. Continuarán estudando as novas ondas revolucionarias de principios do século XIX e os movementos que levaron á independencia de Grecia e á unificación de Italia e Alemaña. Interpretarán mapas, e liñas do tempo e analizarán e compararán textos históricos. Como tarefas finais valorarán a Declaración de Dereitos do Home e do Cidadán e o papel que desempeñaron as mulleres na Revolución francesa. Por último, realizarán un itinerario polo París da Revolución.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen a crise do antigo réxime e os seus fundamentos, a Ilustración e os seus pensadores e como, a partir destas novas ideas, constitúese o despotismo ilustrado.
- **Previsión de dificultades.** É posible que os alumnos atopen algunha dificultade á hora de comprender o proceso histórico francés polos múltiples cambios que tiveron lugar en só un século, xa que é posible que sexa difícil para eles situar cronoloxicamente os distintos sucesos e

memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprende as causas e as consecuencias das revolucións da primeira metade do século XIX e valora o legado das revolucións e dos nacionalismos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mellora a comprensión das revolucións e dos nacionalismos analizando textos, cadros e caricaturas da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica as distintas fases da unificación de Italia interpretando mapas históricos. ▪ Explica as distintas fases da unificación de Alemaña interpretando mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica por escrito os principais feitos e datos xeográficos da Revolución americana. ▪ Explica por escrito as etapas da Revolución francesa, a súa duración e os sucesos que destacaron en cada unha. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa no tempo feitos da Revolución americana e recoñece nun mapa histórico as Trece Colonias. ▪ Enumera as etapas da Revolución e a súa duración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúalos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 3. A REVOLUCIÓN INDUSTRIAL E OS CAMBIOS SOCIAIS.

- **Enfoque da unidade.** Nesta primeira unidade os alumnos estudarán a orixe da Revolución industrial, a Primeira Revolución Industrial en Gran Bretaña e a posterior expansión a Estados Unidos, Europa e Asia. Estudarán tamén os efectos da industrialización na poboación, a nova división de clases da sociedade e o nacemento do movemento obreiro, farán tamén nesta unidade unha análise dos cambios nos transportes e o impacto do ferrocarril, as primeiras cidades industriais e as fábricas téxtiles; e valorarán o legado das revolucións industriais.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos xa coñecen, as revolucións burguesas do século XVIII e as posteriores ondas revolucionarias a principios do século XIX
- **Previsión de dificultades.** É posible que os alumnos atopen algunha dificultade á hora de comprender o diferente ritmo na industrialización dos países europeos, polo que pode ser útil lembrar os períodos de inestabilidade política que sucederon nalgúns países europeos coas diferentes revolucións. Tamén é posible que sexa difícil para eles situar cronoloxicamente algún suceso ou lembrar algunha data.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreta a imaxe das primeiras fábricas téxtiles analizando as condicións de traballo e o trato aos obreiros que traballaban nelas. ▪ Interpreta un mapa analizando a relación entre o nivel de industrialización e a mellora da rede de transportes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza os procesos de industrialización en Gran Bretaña, no continente europeo, en Estados Unidos e en Xapón, sitúaos no tempo e no espazo xeográfico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
			<ul style="list-style-type: none"> XHB3.2.2. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos. 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza a Primeira Revolución Industrial en Gran Bretaña e compáraa coa doutros países do continente europeo. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA CCL
<ul style="list-style-type: none"> a c d h l m 	<ul style="list-style-type: none"> B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización). 	<ul style="list-style-type: none"> B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais. 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza textos e imaxes que describen as condicións de traballo das mulleres e dos nenos nas cidades industriais do século XIX e principios do XX. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CSIEE CCL
<ul style="list-style-type: none"> g l m 	<ul style="list-style-type: none"> B3.5. A ciencia no século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza un eixe cronolóxico cos avances técnicos que caracterizan á época das revolucións industriais. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> g h l n 	<ul style="list-style-type: none"> B4.5. A arte no século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> Analiza tres cadros do século XIX e describe as imaxes e os personaxes representados para extraer conclusións sobre as formas de vida nese século. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA CCL CCEC
<ul style="list-style-type: none"> g h l ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía. 	<ul style="list-style-type: none"> B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI. 	<ul style="list-style-type: none"> Compara en que se parece e en que se diferencia a sociedade do tempo da Revolución Industrial á dos nosos días. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CMCCT CAA
<ul style="list-style-type: none"> f l ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> Sitúa no tempo feitos salientables do movemento obreiro no século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 4. ESPAÑA NO SÉCULO XIX.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán a Guerra da Independencia española, as Cortes de Cádiz e o reinado de Fernando VII e a independencia das colonias hispanoamericanas; estudarán despois o reinado de Isabel II e a construción do estado liberal, a República e a Restauración de Alfonso XII, analizarán a historia a través das caricaturas da época e un organigrama dos partidos políticos do século XIX. Estúdase tamén neste tema a Revolución Industrial en España e as transformacións sociais que tiveron lugar pola súa causa. Prestarase especial atención á situación de Galicia no século XIX.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen dos temas anteriores os procesos revolucionarios do século XIX e a Revolución Industrial en Gran Bretaña e noutros países de Europa e América.
- **Previsión de dificultades.** É posible que os alumnos teñan algunhas dificultades para ordenar os distintos sucesos no tempo e memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Valora os motivos que impulsaron o pobo de Madrid no levantamento do 2 de maio de 1808. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Revoluções burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica os principais feitos da Guerra da Independencia, a súa orixe e os seus motivos, valorando a actuación das Cortes de Cádiz e a Constitución de 1812. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda os cambios sociais, políticos e económicos en España como consecuencia da industrialización do país. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa no tempo e recoñece nun mapa histórico os movementos da guerra da Independencia. ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 5. IMPERIALISMO, GUERRA E REVOLUCIÓN.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán a situación das grandes potencias na segunda metade do século XIX, os factores do imperialismo, os grandes imperios coloniais, a administración colonial e os seus efectos. Estudarán tamén a orixe da Primeira Guerra Mundial, o desenvolvemento da guerra e as súas consecuencias, As orixes da Revolución rusa, as revolucións de 1917 e a guerra civil en

Rusia. Así mesmo analizarán a colonización de África a través de mapas, analizarán como viviron a guerra os seus protagonistas e recoñecerán o legado do imperialismo, a Gran Guerra e a Revolución rusa.

- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos xa coñecen a Revolución Industrial en Europa, os efectos da industrialización na poboación e o nacemento do movemento obreiro
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos imperios coloniais, para ordenar os distintos sucesos no tempo e memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprende que é o Imperialismo e explica como influíu na política mundial e nas relacións internacionais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recoñece as conexións que existiron entre o Imperialismo, o colonialismo e a Gran Guerra de 1914. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece os principais acontecementos da Gran Guerra, a súa relación coa Revolución rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza e explica o mapa político de Europa despois da Primeira Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica os cambios territoriais, as perdas nas colonias e outras consecuencias da Gran Guerra para o Imperio alemán. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda a Revolución rusa interpretando a importancia que tivo na Europa do seu tempo e na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. A arte no século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza os estilos que se viron influídos pola Primeira Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa no tempo e recoñece os fitos que destacan na ocupación de África e Asia. ▪ Sitúa no tempo e recoñece nun mapa as principais fronteas e batallas da Gran Guerra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúalos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa na mesma liña do tempo acontecementos de diferentes lugares xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 6. O MUNDO DE ENTREGUERRAS

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán a fráxil recuperación dos anos vinte, a Gran Depresión dos trinta, e o ascenso

dos totalitarismos, a Italia fascista, as orixes do nazismo e o réxime totalitario da Alemaña nazi. Verán tamén a formación da URSS e a ditadura de Stalin e descubrirán como foi a loita polos dereitos da muller nestes tempos e como influíu a represión e a propaganda no ascenso dos totalitarismos, así mesmo aprenderán a obter información histórica dunha novela e a facer a análise dunha película.

- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos xa estudaron o imperialismo, o colonialismo, a Primeira Guerra Mundial e o comezo da Revolución rusa.
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Describe o sistema político da URSS. ▪ Enumera as repúblicas que formaban a URSS en 1939. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia. ▪ XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008. ▪ XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza textos, gráficos, mapas e liñas do tempo relacionados cos procesos máis importantes do período de entreguerras. ▪ Estuda o alcance das crises financeiras de 1929 e relaciónaas con cuestións concretas da crise do 2008. ▪ Recoñece e valora a importancia dos movementos sufraxistas para a consecución do voto feminino e a igualdade das mulleres ante a lei. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza distintos factores que provocaron o auxe do fascismo en Europa no período de entreguerras. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. O Holocausto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recoñece o Holocausto como o resultado dun sistema político autoritario e racista e apunta algunha medida para evitar estas situacións no futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúalos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 7. A SEGUNDA GUERRA MUNDIAL

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán as causas e o detonante da Segunda Guerra Mundial, a ofensiva do Eixe, o Holocausto e a vitoria aliada, as consecuencias da guerra e a organización da paz. Analizarán os cambios xeográficos territoriais e coñecerán os xuízos de Núremberg e os lugares de memoria do Holocausto, analizarán unhas memorias da Guerra no diario de Ana Frank e realizarán un estudo dos desprazamentos de poboación provocados polas guerras.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos xa coñecen as crises do período de entreguerras e a mala situación na que quedou Alemaña tras o Tratado de Versalles.

- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.1. Orixe da II Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recoñece os distintos puntos de vista e as formas de actuar de políticos e gobernos dos países que foron invadidos pola Alemaña nazi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa en varios mapas as distintas fases polas que pasou a Segunda Guerra Mundial e relacionaos cos contidos do tema. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprende por que se alargou a guerra na fronte oriental, pola resistencia de Xapón, ata os bombardeos de Hiroshima e Nagasaki. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica as causas e consecuencias da Segunda Guerra Mundial e sitúaa no tempo e nos distintos lugares xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. O Holocausto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece as distintas fases de rexeitamento e exclusión social da poboación xudía que culminou no Holocausto e entende como este terrible proceso influíu na conciencia das xeracións posteriores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa no tempo os acontecementos que tiveron maior incidencia no estalido da guerra. ▪ Sitúa no tempo os acontecementos que destacaron na primeira fase da guerra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realiza un eixe cronolóxico cos feitos principais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 8. ESPAÑA: DA CRISE DO 98 Á GUERRA CIVIL.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán o desastre do 98, a crise da restauración, o triunfo da República, o Bienio Reformista, o Bienio Conservador e a Fronte Popular e analizarán o papel da muller na Segunda República; estudarán tamén a Guerra Civil Española, coñecendo como era a vida cotiá durante a guerra e as consecuencias posteriores, e as estado de Galicia no primeiro terzo do século XX. Coñecerán tamén algunhas técnicas sobre como analizar a Guerra Civil a través de mapas e un eixe cronolóxico e a través das cancións.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen a tardía revolución industrial en España, as orixes do movemento obreiro, o anarquismo e o socialismo en España.
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza e compara textos da prensa estadounidense e a prensa española relativos á explosión do Maine. ▪ Compara dúas visións xornalísticas sobre o bombardeo de Guernica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. II República española e a Guerra Civil. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupido da Guerra Civil 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece e explica os puntos máis relevantes da Constitución de 1931 e a reacción dos españois a estes cambios constitucionais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece os acontecementos máis importantes do inicio, do desenvolvemento e do final da Guerra Civil española e a axuda internacional que recibiron cada un dos bandos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza a Guerra Civil a través de mapas e un eixe cronolóxico. ▪ Analiza a Guerra Civil a través de mapas e un eixe cronolóxico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CMCCT

UNIDADE 9. A GUERRA FRÍA

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán a división do mundo en bloques ao finalizar a Segunda Guerra Mundial e a xénese da Guerra Fría, estudarán as distintas etapas: dos inicios á coexistencia pacífica (1947-1953), da coexistencia pacífica á crise dos mísiles (1953-1962), da máxima tensión á crise (1963-1973) e o rebrote e o final da Guerra Fría (1973-1991), para terminar o tema investigarán sobre a carreira espacial que foi propiciada pola Guerra Fría.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen as causas e as consecuencias da Segunda Guerra Mundial.
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e para memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza textos, caricaturas e fotografías para explicar algúns dos conflitos que sucederon na época da Guerra Fría. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda a guerra de Vietnam e as súas consecuencias, desde o punto de vista das perdas humanas e de como contribuíu a cambiar a imaxe que o mundo tiña de Estados Unidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 10. A DESCOLONIZACIÓN E O TERCEIRO MUNDO.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán o proceso descolonizador que tivo lugar despois da Segunda Guerra Mundial, estudarán a descolonización de Asia e Oceanía, o Oriente Próximo e o continente africano, estudarán tamén o nacemento do Terceiro Mundo e aplicarán o estudado para interpretar unha caricatura sobre a descolonización, valorar a posición da muller no mundo menos desenvolvido e elaborar un informe sobre a relación entre colonialismo e subdesenvolvemento.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen, de temas anteriores o Imperialismo e a formación dos grandes imperios coloniais.
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e para memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Explica os feitos máis importantes do proceso de descolonización en Asia, Oceanía e África. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda o fenómeno do apartheid en Sudáfrica que diferencia o período descolonizador neste país co resto do continente africano. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa no tempo as diferentes fases do proceso de descolonización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa na mesma liña do tempo acontecementos de diferentes lugares xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 11. O MUNDO DESDE 1945 ATAA ACTUALIDADE.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán a democracia, o benestar e o cambio social na Europa actual, a importancia de Estados Unidos como unha gran potencia, a Europa do Leste: a URSS e as democracias populares e a desaparición do bloque comunista. Verase tamén a evolución da Unión Europea desde a súa creación, o desenvolvemento de Asia oriental e as tensións e conflitos que se viven en distintos países na actualidade, estudarán o concepto de globalización e algúns retos e problemas do século XXI como a sobreexplotación do planeta e o cambio climático

- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen de temas anteriores o final da Guerra Fría, os procesos de descolonización e o nacemento do Terceiro Mundo.
- **Previsión de dificultades.** É posible que existan dificultades para entender e localizar os distintos procesos estudados, para ordenar os distintos sucesos no tempo e para memorizar as numerosas datas importantes.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa. ▪ XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza a creación do Estado do Benestar en Europa e a súa posterior evolución. ▪ Estuda a incorporación da muller ao traballo e os movementos feministas desde os anos 60 ata os nosos días 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Crise do petróleo (1973). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza os conflitos en Oriente Próximo que desencadearon a crise do petróleo en 1973. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda a evolución da URSS ata a súa desintegración e as revolucións democráticas da Europa do Leste. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza a Unión Europea desde o nacemento da CEE e a súa posterior evolución, analizando as sucesivas incorporacións e os retos que se lle expoñen para o futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.1. A globalización económica: concepto e características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comprende o concepto de globalización e analiza as vantaxes e os inconvenientes de vivir nun mundo globalizado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza as vantaxes e os perigos de Internet no ámbito profesional como persoal. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realiza unha presentación oral na clase en que explica como inflúe a globalización na nosa vida diaria. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD ▪ CAA ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúalos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sitúa na mesma liña do tempo acontecementos de diferentes lugares xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece o significado de termos históricos e artísticos e emprégao axeitadamente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

UNIDADE 12. ESPAÑA, DA DITADURA Á DEMOCRACIA.

- **Enfoque da unidade.** Nesta unidade os alumnos estudarán o período da posguerra en España, os primeiros anos do franquismo e as etapas posteriores ata o final da ditadura, pasarán logo a estudar a etapa da transición española na que falarán da constitución de 1978, o Estado das Autonomías, os sucesivos gobernos e os cambios económicos e sociais da España democrática, afondarán na Galicia do franquismo e da actualidade e finalizarán o tema facendo unha reportaxe sobre a España actual.
- **O que os alumnos xa coñecen.** Os alumnos coñecen de temas anteriores o período anterior desde a crise do 1898 ata a guerra civil española.
- **Previsión de dificultades.** É posible que os alumnos atopen algunha dificultade á hora de comprender o pensamento político e social da España do franquismo. Tamén é posible que sexa difícil para eles situar cronoloxicamente algún suceso ou lembrar algunha data.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Ditadura de Franco en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estuda a España da posguerra e as diferentes fases polas que pasou a ditadura de Franco desde 1939 ata 1975. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 		desde 1939 a 1975.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Investiga en Internet e explica o contido da Lei da Memoria Histórica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza como se manifestou o estado de benestar en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analiza algúns textos relevantes da transición, compáraos e opina sobre a mensaxe que transmiten. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece e explica os sucesos máis importantes que propiciaron o cambio na sociedade española da transición. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Coñece o problema do terrorismo en España, nomea algúns grupos terroristas da época: ETA, GRAPO etc. e explica o que é a Asociación de Vítimas do Terrorismo, cando se creou e cales son os seus fins. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

13.3- CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Probas escritas (80%).

- Memorización de información básica.
- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.

Traballo na aula e na casa (20%) coa realización de actividades ou traballos de investigación que se materializarán na libreta, cadernos de traballo, fichas, de forma oral.

- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Representación gráfica de conceptos espaciais e temporais (mapas, eixes).
- Capacidade de síntese e redacción.
- Seguimento das normas de intervención en debates, intervencións orais, etc..

- Respecto polo traballo diario, tanto na clase como na casa.
- Limpeza, orde e claridade na presentación dos traballos e cadernos de clase.
- Interese polo traballo e os contidos de área.

14- CULTURA CLÁSICA EN 3º ESO

14.1- TEMPORALIZACIÓN DAS UNIDADES DIDÁCTICAS

1ª AVALIACIÓN	UNIDADE 1. XEOGRAFÍA DA GRECIA E ROMA ANTIGAS.
	UNIDADE 2. HISTORIA DO MUNDO CLÁSICO.
	UNIDADE 3. A RELIXIÓN GRECORROMANA.
2ª AVALIACIÓN	UNIDADE 3. A RELIXIÓN GRECORROMANA.
	UNIDADE 4. A ARTE CLÁSICA.
3ª AVALIACIÓN	UNIDADE 5. SOCIEDADE E VIDA COTIÁ.
	UNIDADE 6. LINGUA E LÉXICO.

14.2- UNIDADES DIDÁCTICAS DE CULTURA CLÁSICA

UNIDADE 1. XEOGRAFÍA DA GRECIA E A ROMA ANTIGAS

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
f o	B1.1. Marco xeográfico das civilizacións grega e romana.	B1.1. Localizar nun mapa fitos xeográficos e enclaves concretos relevantes para o coñecemento das civilizacións grega e romana.	CCB1.1.1. Sinala sobre un mapa o marco xeográfico en que se sitúan en distintos períodos as civilizacións grega e romana, delimitando o seu ámbito de influencia, establecendo conexións con outras culturas próximas e situando con precisión puntos xeográficos, cidades ou restos arqueolóxicos coñecidos pola súa relevancia histórica.	Localiza o límite septentrional do Imperio romano así como o nome da construción que marca ese lugar. Asocia nomes de lugares xeográficos con frases que os describen.	CMCCT CD CAA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
		B1.2. Describir os marcos xeográficos en que se desenvolven as civilizacións grega e romana ao longo da súa historia.	CCB1.2.1. Enumera aspectos do marco xeográfico que poden ser considerados determinantes no desenvolvemento das civilizacións grega e latina, e achega exemplos para ilustrar e xustificar as súas formulacións.	Coñece os territorios nos que Xulio César desenvolveu a súa actividade militar e que non foron incorporados ao dominio de Roma, así como o momento no que se incorporan.	CSC CD CAA

UNIDADE 2. HISTORIA DO MUNDO CLÁSICO

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
e ñ	B2.1. Marco histórico da civilización grega: das civilizacións minoica e micénica ao mundo helenístico. B2.2. Marco histórico da civilización romana: Monarquía, República e Imperio.	B2.1. Identificar, describir e explicar o marco histórico en que se desenvolven as civilizacións grega e romana.	CCB2.1.1. Sabe enmarcar determinados feitos históricos nas civilizacións grega e romana e no período histórico correspondente, pondoos en contexto e relacionándoos con outras circunstancias contemporáneas.	Reflexiona sobre Xulio César Investiga sobre César Augusto.	CAA CMCCT CD CSC
f e g ñ	B2.1. Marco histórico da civilización grega: das civilizacións minoica e micénica ao mundo helenístico. B2.2. Marco histórico da civilización romana: Monarquía, República e Imperio.	B2.2. Coñecer as principais características de cada período da historia de Grecia e Roma, e saber situar nun eixe cronolóxico feitos históricos.	CCB2.2.1. Distingue con precisión as etapas da historia de Grecia e Roma, nomeando e situando no tempo os principais fitos asociados a cada unha delas.	Elabora eixes cronolóxicos onde se indiquen as etapas da historia de Grecia e Roma e sitúa os fitos históricos máis relevantes.	CSIEE CMCCT CD CSC
			CCB2.2.2. Explica o proceso de transición que se produce entre as etapas da historia de Grecia e Roma, describindo as circunstancias que interveñen no paso de unhas a outras.	Elabora eixes cronolóxicos onde se indiquen as etapas da historia de Grecia e Roma e sitúa os fitos históricos máis relevantes.	CMCCT CAA CSC
			CCB2.2.3. Elabora eixes cronolóxicos en que se representen fitos históricos salientables, consultando ou non fontes de información.	Elabora eixes cronolóxicos onde se indiquen as etapas da historia de Grecia e Roma e sitúa os fitos históricos máis relevantes.	CD CMCCT CSC
			CCB2.2.4. Sitúa dentro dun eixe cronolóxico o marco histórico en que se desenvolven as civilizacións grega e romana, sinalando períodos e identificando en cada un as conexións máis importantes que presentan con outras civilizacións.	Elabora eixes cronolóxicos onde se indiquen as etapas da historia de Grecia e Roma e sitúa os fitos históricos máis relevantes.	CMCCT CD CSC

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
ñ o	B2.1. Marco histórico da civilización grega: das civilizacións minoica e micénica ao mundo helenístico. B2.2. Marco histórico da civilización romana: Monarquía, República e Imperio.	B2.3. Coñecer as características fundamentais da romanización de Hispania e Gallaecia.	CCB2.3.1. Explica a romanización de Hispania e Gallaecia, describindo as súas causas e delimitando as súas fases.	Enumera as características principais da romanización e indica as súas fases.	CCEC CAA CSC CCL
			CCB2.3.2. Enumera, explica e ilustra con exemplos os aspectos fundamentais que caracterizan o proceso da romanización de Hispania e Gallaecia, sinalando a súa influencia na historia posterior do noso país.	Exemplifica a romanización de Hispania.	CSC CAA CCEC CCL
▪ I ▪ ñ	B7.3. Historia de Grecia e Roma e a súa presenza no noso país.	B7.3. Identificar os aspectos máis importantes da historia de Grecia e Roma e a súa presenza no noso país e recoñecer as pegadas da cultura romana en diversos aspectos da civilización actual.	▪ CCB7.3.1. Enumera e explica algúns exemplos concretos nos que se pon de manifesto a influencia que o mundo clásico tivo na historia e as tradicións do noso país.	Analiza exemplos de tradicións actuais que son resultado da influencia do mundo clásico.	▪ CCL ▪ CSC

UNIDADE 3. A RELIXIÓN GRECORROMANA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
b	B3.1. O panteón grego e romano.	B3.1. Coñecer os principais deuses da mitoloxía grecolatina.	CCB3.1.1. Pode nomear coa súa denominación grega e latina os principais deuses e heroes da mitoloxía grecolatina, sinalando os trazos que os caracterizan, os seus atributos e o seu ámbito de influencia, explicando a súa xenealoxía e establecendo as relacións entre os diferentes deuses.	Identifica as principais divindades grecorromanas na súa denominación grega e latina. Expón información, mediante unha ficha descritiva, sobre as características e os atributos de deuses grecorromanos.	CD CCEC CCL
e a b ñ	B3.2. Mitos grecolatinos. Os heroes.	B3.2. Coñecer os mitos e os heroes grecolatinos, e establecer semellanzas e diferenzas entre os mitos e os heroes antigos e os actuais.	CCB3.2.1. Identifica dentro do imaxinario mítico deuses, semideuses e heroes, e explica os principais aspectos que os diferencian.	Explica a orixe das estacións segundo a mitoloxía clásica.	CCEC CD CCL
			CCB3.2.2. Sinala semellanzas e diferenzas entre os mitos da antigüidade clásica e os pertencentes a outras culturas, comparando o seu tratamento na literatura ou na tradición relixiosa.	Relaciona algúns mitos da antigüidade clásica cos de outras culturas.	CAA CSC CCEC CD

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
			CCB3.2.3. Recoñece e ilustra con exemplos o mantemento do mítico e da figura do heroe na nosa cultura, analizando a influencia da tradición clásica neste fenómeno e sinalando as principais semellanzas e diferenzas que se observan entre ambos os tratamentos, asociándoas a outros trazos culturais propios de cada época.	Identifica heroes da tradición clásica e a súa influencia posterior.	CCEC CMCCT CD CSC
			CCB3.2.4. Recoñece referencias mitolóxicas nas artes plásticas, sempre que sexan claras e sinxelas, describindo, a través do uso que se fai destas, os aspectos básicos que en cada caso se asocian á tradición grecolatina.	Observa, interpreta e describe imaxes de escenas grecorromanas identificando nelas motivos relixiosos, mitolóxicos ou culturais.	CCEC CD
l ñ	B3.3. Relixión grega.	B3.3. Coñecer e comparar as características da relixiosidade e da relixión grega coas actuais.	CCB3.3.1. Enumera e explica as principais características da relixión grega, pondoas en relación con outros aspectos básicos da cultura helénica e establecendo comparacións con manifestacións relixiosas propias doutras culturas.	Explica as características do sistema mitolóxico: politeísta, antropomórfico e xerarquizado. Explica a función das pregarías e os sacrificios e describe tipos. Identifica características e aspectos principais dos rituais e as festas relixiosas grecorromanas. Identifica características e aspectos principais dos ritos funerarios.	CSC CMCCT CCEC
b	B3.4. Relixión romana: culto público e privado.	B3.4. Explicar os fundamentos da relixiosidade romana e distinguir a relixión oficial das manifestacións do culto privado.	CCB3.4.1. Distingue a relixión oficial de Roma dos cultos privados, e explica os trazos que lles son propios.	Establece diferenzas entre o culto público e a relixión privada. Describe características e aspectos do culto familiar, os cultos místéricos e as supersticións.	CSC CMCCT CCEC
l n ñ	B7.2. Mitoloxía e temas lexendarios nas manifestacións artísticas actuais.	B7.2. Coñecer a pervivencia da mitoloxía e os temas lexendarios nas manifestacións artísticas actuais.	CCB7.2.1. Demostra a pervivencia da mitoloxía e os temas lexendarios mediante exemplos de manifestacións artísticas contemporáneas nas que están presentes estes motivos.	Observa, interpreta e describe imaxes de escenas grecorromanas identificando nelas motivos relixiosos, mitolóxicos ou culturais.	CAA CCEC

UNIDADE 4. A ARTE CLÁSICA

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
I b	B4.1. Fundamentos da arte clásica.	B4.1. Coñecer as características fundamentais da arte clásica e relacionar manifestacións artísticas actuais cos seus modelos clásicos.	CCB4.1.1. Recoñece os trazos básicos da arte clásica nas manifestacións artísticas antigas e actuais.	Identifica as características básicas da arte clásica.	CD CCEC
			CCB4.1.2. Realiza eixes cronolóxicos e sitúa neles aspectos relacionados coa arte grecolatina, asociándoos a outras manifestacións culturais ou a fitos históricos.	Realiza un eixe cronolóxico da arte clásica.	CMCCT CD CCEC
I	B4.2. Arquitectura en Grecia e Roma: tipos de edificios e ordes arquitectónicas.	B4.2. Identificar as características máis salientables da arquitectura grecorromana en relación cos edificios máis singulares.	CCB4.2.1. Recoñece as características esenciais das arquitecturas grega e romana, identificando en imaxes a orde arquitectónica á que pertencen distintos monumentos, para razoar a súa resposta.	<p>Elabora un cadro comparativo das ordes dórica, xónica e corintia, que inclúe as características de basa, capitel, columnas e entablamento.</p> <p>Investiga sobre os templos que había na acrópole de Atenas e a que orde pertence cada un.</p> <p>Establece comparacións entre a arquitectura grega e a romana.</p> <p>Describe as partes do Panteón de Roma e o seu simbolismo.</p> <p>Explica características e aspectos fundamentais da arquitectura grega e a romana.</p> <p>Busca, selecciona e interpreta imaxes de tres templos gregos e romanos e os clasifica indicando a que orde pertencen segundo a disposición e o número de columnas que ten.</p>	CCEC CMCCT CD

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
l	B4.3. Escultura en Grecia e Roma: etapas, estilos e temáticas.	B4.3. Coñecer as manifestacións escultóricas da arte grega e romana ao longo da Antigüidade e identificar a súa temática.	CCB4.3.1. Recoñece esculturas gregas e romanas en imaxes, encádraas nun período histórico e identifica nelas motivos mitolóxicos, históricos ou culturais.	<p>Observa, interpreta e describe imaxes de escenas grecorromanas identificando nelas motivos relixiosos, mitolóxicos ou culturais.</p> <p>Explica semellanzas e diferenzas entre unha obra escultórica clásica e unha helenística.</p> <p>Busca, selecciona, interpreta, expón e describe fotografías de esculturas das épocas arcaica, clásica e helenística e compón un montaxe explicando as súas características.</p>	CCEC CMCCT CD
l ñ	B4.4. Enxeñería romana: obras públicas e urbanismo. Vías romanas.	B4.4. Coñecer as creacións urbanísticas romanas, así como a súa rede viaria.	CCB4.4.1. Describe as características, os principais elementos e a función das grandes obras públicas romanas, explicando e ilustrando con exemplos a súa importancia para o desenvolvemento do Imperio e a súa influencia en modelos urbanísticos posteriores.	<p>Localiza nun plano muralla, anfiteatro, cardo, decumanus, insula, circo, acueducto e templo.</p> <p>Asocia debuxos co nome de edificios romanos.</p> <p>Asocia espazos da cidade grega coa súa descrición.</p> <p>Asocia o nome de distintos edificios coa súa descrición.</p>	CSC CMCCT CD CCEC
e ñ	B4.5. Herdanza clásica no patrimonio artístico.	B4.5. Coñecer e saber localizar os principais monumentos clásicos do patrimonio español e europeo.	CCB4.5.1. Localiza nun mapa os principais monumentos clásicos do patrimonio español e europeo, identificando a partir de elementos concretos o seu estilo e súa cronoloxía aproximada.	Interpreta e comenta un mosaico de Ifigenia, en Ampurias (Península Ibérica) tendo en conta a técnica, a cor, o tema, a función dos mosaicos e a localización de Ampurias.	CAA CD CCEC CMCCT
l n ñ	B.7.1. Civilización grecolatina nas artes e na organización social e política actual.	B7.1. Recoñecer a presenza da civilización clásica nas artes e na organización social e política.	CCB7.1.1. Sinala e describe algúns aspectos básicos da cultura e a civilización grecolatina que perviviron ata a actualidade, demostrando a súa vixencia nunha e noutra época mediante exemplos.	Compón un mapa da Península ibérica coas tres provincias que existían en tempos de Augusto e localiza e explica os principais restos arqueolóxicos que sobreviviron.	CCL CAA
l n ñ	B7.2. Mitoloxía e temas lexendarios nas manifestacións artísticas actuais.	B7.2. Coñecer a pervivencia da mitoloxía e os temas lexendarios nas manifestacións artísticas actuais.	CCB7.2.1. Demostra a pervivencia da mitoloxía e os temas lexendarios mediante exemplos de manifestacións artísticas contemporáneas nas que están presentes estes motivos.	Busca, selecciona, interpreta e expón representacións pictóricas de Zeus correspondentes a diferentes épocas e as asocia co seu título, autor e estilo.	CAA CCEC

UNIDADE 5. SOCIEDADE E VIDA COTIÁS

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
a	B5.1. Organización política en Grecia e en Roma.	B5.1. Coñecer as características das principais formas de organización política presentes no mundo clásico, e establecer semellanzas e diferenzas entre elas.	CCB5.1.1. Nomea os principais sistemas políticos da antigüidade clásica e describe, dentro de cada un, a forma de distribución e o exercicio do poder, as institucións, o papel que estas desempeñan e os mecanismos de participación política.	Reflexiona sobre o significado da expresión cidadan-soldado.	CSC CCL
g h ñ	B5.2. Sociedade en Grecia e Roma: clases sociais.	B5.2. Coñecer as características e a evolución das clases sociais en Grecia e Roma.	CCB5.2.1. Describe a organización das sociedades grega e romana, explicando as características das clases sociais e os papeis asignados a cada unha, relacionando estes aspectos cos valores cívicos da época e comparándoos cos actuais.	Explica a organización e función social das formas de traballo masculino: a agricultura, a gandería, a pesca, o comercio, a artesanía, as profesións liberais e o exército.	CSIEE CSC CCL
			CCB5.2.2. Describe as principais características e a evolución dos grupos que compoñen as sociedades grega e romana.	Expón reflexións e opinións persoais sobre as formas de organización patriarcal do mundo Antigo e establece relacións coas formas de organización da sociedade actual.	CCL CSC CCL
c ñ	B5.3. A familia en Grecia e Roma.	B5.3. Coñecer a composición da familia e os papeis asignados aos seus membros.	CCB5.3.1. Identifica e explica os papeis que desempeña dentro da familia cada un dos seus membros, identificando e explicando a través deles estereotipos culturais e comparándoos cos actuais.	Describe a xornada dos cidadáns gregos e romanos atendendo a súa clase social e establecendo comparacións entre elas.	CSC CCL
m	B5.4. Vida cotiá en Grecia e Roma: vivenda, hixiene, alimentación, vestimenta e traballo.	B5.4. Coñecer os trazos máis salientables da vida cotiá en Grecia e Roma.	CCB5.4.1. Identifica e describe os tipos de vivenda, o modo de alimentación, os hábitos de hixiene e a vestimenta en Grecia e Roma.	Describe a indumentaria dos cidadáns gregos e romanos atendendo a súa clase social e identificando en imaxes distintas prendas de vestir.	CD CAA CSC CMCCT CCL
			CCB5.4.2. Identifica e describe formas de traballo e relacións cos coñecementos científicos e técnicos da época, e explica a súa influencia no progreso da cultura occidental.	Describe formas principais de traballo na sociedade grecorromana e establece relacións e paralelismos co seu contexto cercano.	CAA CMCCT CSC CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
d	B5.5. Espectáculos públicos en Grecia e Roma.	B5.5. Identificar as principais formas de lecer da antigüidade.	CCB5.5.1. Describe as principais formas de lecer das sociedades grega e romana, analizando a súa finalidade, os grupos aos que van dirixidas e a súa función no desenvolvemento da identidade social.	Describe que obras se representaban no teatro grego. Relaciona o concepto actual de circo co romano. Describe a partir de un debuxo a actitude dos espectadores do circo romano e interpreta a simboloxía asociada ao espectáculo. Recoñece semellanzas e diferenzas entre un auriga e un gladiador.	CSIEE CAA CSC CCL
ñ	B5.5. Os espectáculos públicos en Grecia e Roma.	B5.6. Relacionar e establecer semellanzas e diferenzas entre as manifestacións deportivas da Grecia Clásica e as actuais.	CCB5.6.1. Explica a orixe e a natureza dos Xogos Olímpicos, comparándoos e destacando a súa importancia con respecto a outras festividades deste tipo existentes na época, e comenta o seu mantemento no mundo moderno, establecendo semellanzas e diferenzas entre os valores culturais aos que se asocian en cada caso.	Investiga sobre os Xogos Olímpicos: a súa orixe, a súa importancia no mundo clásico e no mundo moderno.	CD CAA CSC CCL

UNIDADE 6. LINGUA E LÉXICO

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
e	B6.1. Historia da escritura. Signos e materiais.	B6.1. Coñecer a existencia de diversos tipos de escritura, distinguiilos e comprender as súas funcións.	CCB6.1.1. Recoñece tipos de escritura, clasifícaos consonte súa natureza e a súa función, e describe os trazos que os distinguen.	Distingue e explica os diferentes trazos que permiten clasificar os sistemas de escritura e diferencíalos entre sí, tendo en conta a súa evolución co paso do tempo. Define a escritura pictográfica ou ideográfica e aporta exemplos. Define a escritura fonética e identifica e diferencia os seus tipos: a escritura silábica e a escritura alfabética aportando exemplos de cada unha.	CD CCEC CCL
e f	B6.2. Orixe do alfabeto. O alfabeto grego e o alfabeto romano.	B6.2.1. Coñecer a orixe do alfabeto e distinguir os tipos de alfabetos usados na actualidade.	CCB6.2.1. Nomea e describe os trazos principais dos alfabetos máis utilizados no mundo occidental, diferencíandoos doutros tipos de escrituras, e explica a súa orixe.	Describe o alfabeto grego e explica a súa orixe e a repercusión histórica e cultural.	CAA CCEC CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
		B6.2.2. Recoñecer a presenza de elementos dos alfabetos grego e latino nos alfabetos actuais.	CCB6.2.2. Explica a influencia dos alfabetos grego e latino na formación dos alfabetos actuais, e sinala nestes últimos a presenza de determinados elementos tomados dos primeiros.	<ul style="list-style-type: none"> Identifica e recoñece as letras do alfabeto grego e a súa transcrición latina. 	CD CMCCT CCEC CCL
f ñ o	B6.3. As linguas do mundo. O indoeuropeo e as súas familias lingüísticas.	B6.3. Coñecer a orixe común das linguas indoeuropeas.	CCB6.3.1. Enumera e localiza nun mapa as principais ramas da familia das linguas indoeuropeas, sinalando os idiomas modernos que se derivan de cada unha e os aspectos lingüísticos que evidencian o seu parentesco.	<p>Explica que é o indoeuropeo.</p> <p>Identifica e localiza nun mapa as principais ramas da familia das linguas indoeuropeas</p>	CMCCT CD CSC
			CCB6.3.2. Describe a evolución das linguas romances a partir do latín como un proceso histórico, explicando e ilustrando con exemplos os elementos que evidencian do xeito máis visible a súa orixe común e o parentesco existente entre elas.	<ul style="list-style-type: none"> Explica as linguas romances y a súa evolución desde o latín. 	CCL CCEC
l ñ o	B6.4. As linguas romances.	B6.4. Identificar as linguas europeas romances e non romances, e localizalas nun mapa.	CCB6.4.1. Identifica as linguas que se falan en Europa e en España, diferenciando pola súa orixe as romances e as non romances, e delimita nun mapa as zonas onde se utilizan.	Identifica e sinala nun mapa linguas romances na península ibérica, Francia, Italia e ao leste de Europa.	CSC CD CCL CCA
h ñ o	B6.5. Composición e derivación culta de orixe grega e latina.	B6.5. Identificar a orixe grecolatina do léxico das linguas de España e doutras linguas modernas.	CCB6.5.1. Recoñece e explica o significado dalgúns dos helenismos e latinismos máis frecuentes utilizados no léxico das linguas faladas en España e doutras linguas modernas, e explica o seu significado a partir do termo de orixe.	Define os latinismos e explica e aplica con propiedade os usos dalgúns deles.	CCL CCA
			CCB6.5.2. Explica o significado de palabras a partir da súa descomposición e da análise etimolóxica das súas partes.	Identifica étimos gregos e define o seu significado en castelán e galego.	CCL CCA
e ñ o	B6.6. Latinismos, palabras patrimoniais, cultismos e semicultismos.	B6.6. Distinguir e identificar latinismos, cultismos, semicultismos e termos patrimoniais.	CCB6.6.1. Identifica e diferencia con seguridade cultismos, semicultismos e termos patrimoniais, en relación co termo de orixe sen, necesidade de consultar dicionarios nin outras fontes de información.	<ul style="list-style-type: none"> Explica os cultismos e as palabras patrimoniais e clasifica vocablos dentro dos grupos. 	CCA CCL

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao de consecución	Competencias clave
			CCB6.6.2. Coñece o significado das principais locucións latinas de uso actual.	Explica o significado dalgunhas locucións latinas.	CD CCL
f ñ o	B6.7. Principais regras de evolución fonética do latín ao galego e ao castelán.	B6.7. Facer evolucións desde o latín ao galego e ao castelán, tendo en conta os fenómenos fonéticos.	CCB6.7.1. Explica os procesos de evolución dalgun termos desde o étimo latino ata os seus respectivos derivados nas linguas romances, describindo algúns dos fenómenos fonéticos producidos e ilustrándooos con outros exemplos.	Identifica e relaciona termos desde o étimo latino ata o termo en castelán ou galego.	CCL CCA
			CCB6.7.2. Realiza evolucións do latín ao galego e ao castelán aplicando as regras fonéticas de evolución.	Identifica e relaciona termos desde o étimo latino ata o termo en castelán ou galego.	CCA CCL
f	B6.8. Léxico grecolatino na linguaxe científica e técnica.	B6.8. Coñecer e utilizar con propiedade terminoloxía científico-técnica de orixe grecolatina.	CCB6.8.1. Explica a partir da súa etimoloxía termos de orixe grecolatina propios da linguaxe científico-técnica e sabe usalos con propiedade.	Define términos científicos y/o técnicos a partir de una lista de étimos gregos.	CCL CCA
h ñ o	B6.9. Presenza das linguas clásicas nas linguas modernas.	B6.9. Constatar o influxo das linguas clásicas en linguas non derivadas delas.	CCB6.9.1. Demuestra o influxo do latín e o grego sobre as linguas modernas servíndose de exemplos para ilustrar o mantemento nestas de elementos léxicos morfolóxicos e sintácticos herdados das primeiras.	Identifica exemplos do influxo do latín e o grego sobre as linguas modernas.	CCL CCA
l	B6.10. Xéneros literarios grecolatinos: autores e obras principais.	B6.11. Coñecer as principais características dos xéneros literarios grecolatinos e a súa influencia na literatura posterior.	CCB6.11.1. Describe as características esenciais dos xéneros literarios grecolatinos e recoñece a súa influencia na literatura posterior.	Enumera as características básicas dos xéneros literarios grecolatinos.	CCEC CCL CCA
l	B6.10. Xéneros literarios grecolatinos: autores e obras principais.	B6.12. Coñecer os fitos esenciais das literaturas grega e latina como base literaria da cultura europea e occidental.	CCB6.12.1. Nomea aos autores máis representativos da literatura grecolatina, encádraos no seu período histórico e cita as súas obras máis coñecidas.	Recoñece aos autores grecolatinos máis representativos.	CCEC CCL
b e	B7.4. Traballos de investigación sobre a civilización clásica na nosa cultura.	B7.4. Realizar traballos de investigación sobre a pervivencia da civilización clásica na contorna, utilizando as tecnoloxías da información e a comunicación.	B7.4.1. Utiliza as tecnoloxías da información e a comunicación para recabar información e realizar traballos de investigación acerca da pervivencia da civilización clásica na nosa cultura.	Investiga e realiza un traballo sobre os latinismos e o seu uso na actualidade.	CD CAA

14.3- CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Probas escritas (40%).

- Memorización de información básica.
- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.

Traballos e actividades que se entregarán (40%)

- Capacidade de análise e relación.
- Correcto tratamento de información escrita, incluída a ortografía e a gramática.
- Análise e comentario de material gráfico e audiovisual.
- Capacidade de síntese e redacción.
- Seguimento das normas de intervención en debates, intervencións orais, etc..

Valoración do traballo diario (20%)

- Respecto polo traballo diario, tanto na clase como na casa.
- Limpeza, orde e claridade na presentación dos traballos e cadernos de clase.
- Interese polo traballo e os contidos de área.

15- INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E PRÁCTICA DOCENTE

Desenvolveremos a avaliación do ensino e dos seus compoñentes consonte estratexias que nos permitan obter información significativa e continua para formularmos xuízos e tomar decisións que favorezan a mellora de calidade do ensino.

Co obxectivo de garantir a obxectividade da avaliación, seleccionaremos procedementos, técnicas e instrumentos de acordo cos seguintes requisitos:

- **Variedade**, de modo que permitan contrastar datos de avaliación obtidos a través de distintos instrumentos.
- **Concreción** sobre o que se pretende, sen introducir variables que distorsionen os datos que se obteñan coa súa aplicación.
- **Flexibilidade e versatilidade**, serán aplicables en distintos contextos e situacións.
- **Participación**, o consenso en todos estes aspectos básicos marcará a estratexia avaliadora do equipo docente.

Empregaremos a triangulación para obtermos información do proceso de ensino mediante diversidade de fontes (distintas persoas, documentos e materiais), de métodos (pluralidade de instrumentos e técnicas), de avaliadores (atribuír a diferentes persoas o proceso de recollida de información para reducir a subxectividade), de tempos (variedade de momentos), e de espazos. Para iso empregaremos as seguintes técnicas:

- **Observación**: directa (proceso de aprendizaxe dos alumnos) e indirecta (análise de contido da programación didáctica).
- **Entrevista**: permitiranos obter información sobre a opinión, actitudes, problemas, motivacións etc. dos alumnos e das súas familias. A súa utilización adecuada esixe sistematización: definición dos obxectivos, a delimitación da información que se pensa obter e o rexistro dos datos esenciais que se obtiveron.
- **Cuestionarios**: complementan a información obtida a través da observación sistemática e entrevistas periódicas. Resulta de utilidade a avaliación que realizan os alumnos sobre algúns elementos da programación: que iniciativas metodolóxicas foron máis do seu agrado, con que formula de avaliación se senten máis cómodos, etc.

Na avaliación dos procesos de ensino e da nosa práctica docente teremos en conta a estimación, tanto aspectos relacionados co propio documento de programación (adecuación dos seus elementos ao contexto, identificación de todos os elementos,...) coma os relacionados coa súa aplicación (actividades desenvolvidas, resposta aos intereses dos alumnos, selección de materiais, referentes de calidade en recursos didácticos, etc.).

Para ganar en sistematicidade e rigor levaremos a cabo o seguimento e valoración do noso traballo apoiándonos nos seguintes **indicadores de logro**:

- Identifica na programación obxectivos, contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe adaptados ás características do grupo de alumnos aos que vai dirixida a programación.
- Describe as medidas para atender tanto os alumnos cun ritmo máis lento de aprendizaxe coma os que presentan un ritmo máis rápido.
- Emprega materiais variados en canto a soporte (impreso, audiovisual, informático) e en canto a tipo de texto (continuo, discontinuo).
- Emprega materiais "auténticos" para favorecer o desenvolvemento das competencias clave e a transferencia das aprendizaxes do contorno escolar ao sociofamiliar e profesional.
- Estimula tanto o pensamento lóxico (vertical) coma o pensamento creativo (lateral).
- Fomenta, a través da súa propia conduta e as súas propostas de experiencias de ensino-aprendizaxe, a educación en valores.
- Favorece a participación activa do alumno para estimular a implicación na construción das súas propias aprendizaxes.
- Enfronta o alumno coa resolución de problemas complexos da vida cotiá que esixen aplicar de forma conxunta os coñecementos adquiridos.
- Establece canles de cooperación efectiva coas familias para o desenvolvemento da educación en valores e no establecemento de pautas de lectura, estudo e esforzo na casa, condicións para favorecer a iniciativa e autonomía persoal.
- Propón actividades que estimulen as distintas fases do proceso de construción dos contidos (identificación de coñecementos previos, presentación, desenvolvemento, profundamento, síntese).
- Dálles resposta aos distintos tipos de intereses, necesidades e capacidades dos alumnos.

- Orienta as actividades ao desenvolvemento de capacidades e competencias, tendo en conta que os contidos non son o eixe exclusivo das tarefas de planificación senón un elemento máis do proceso.
- Estimula a propia actividade construtiva do alumno superando a énfase na actividade do profesor e o seu protagonismo.

A avaliación do proceso de ensino terá un carácter formativo, orientado a facilitar a toma de decisións para introducir as modificacións oportunas que nos permitan a mellora do proceso de xeito continuo.

Con iso pretendemos unha avaliación que contribúa a garantir a calidade e eficacia do proceso educativo. Todos estes logros e dificultades que se atoparon serán recollidos na **Memoria Final** do curso, xunto coas correspondentes Propostas de Mellora de cara a que, cada curso escolar, a práctica docente aumente o nivel de calidade.